БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИ ВА МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

19-ЙИЛ ЧИҚИШИ

№ 187 (4646).

21 СЕНТЯБРЬ ПАЙШАНБА 1972 ЙИЛ

Баҳоси 2 тийин.

ПАХТА ФРОНТИДАН ХУШХАБАРЛАР

20 СЕНТЯБРЬ 1972 ЙИЛ

⊙ Ўрта Чирчиқ районидаги Терешкова номли колхоз пахтакорлари терим суръатини тобора оширмоқдалар. Пахта тайёрлаш йиллик плани 50 процентга яқинлашди.

⊙ Колхозининг моҳир механизатори Янаш Тўйчиев бошлиқ звеноси йиллик планни 75 процентга етказди. Яна 5—6 кун ичида план шараф билан адо этилади. Янаш Тўйчиевнинг ўзи бир кунда 15 тоннага етказиб «оқ олтин» термоқда.

⊙ «Партия XXII съезди» колхозининг энг илғор бригадаси ҳисобланган И. С. Ким бошлиқ азаматлар ҳар куни йиллик планнинг 7—8 проценти миқдорида пахта топширмоқдалар. Бригада плани 65 процентга етди.

МОСКВА. Катта Кремлнинг съездлар саройи. Саккизинчи чақириқ СССР Олий Совети IV сессиясининг президиумида.

В. Климов фотоси. «Социалистическая индустрия».

ПАХТА МАЙДОНИ— МАРДЛАР МАЙДОНИ

Пахта фронтида зарбдор кунлар бошланди. Қалбларини чексиз хушнуд этувчи поёнсиз «оқ олтин» далаларининг гавҳар дурдоналари улкан океандек жилваланиб азамат пахтакорларга, марду майдон механизаторларга кенг қулоч очмоқда, ўз бағрига чорламоқда.

Миришкор, уста ўзбек деҳқонининг саховатли қалоқ, қадоқ қўллари, пешона тери билан етиштирилган олтин бойлигимиз она-Ватан омборларида кўкка бўй чўзмоқда. Завод фабрикаларимиз янги ҳосилдан янги маҳсулот ишлаб чиқара бошлади.

Пахтазорда ғайрат, шижоат, меҳнат ва кураш кундан-кун мавж урмоқда. Мамлакат пахтакор республикалари партия-хўжалик активи йиғилиши қабул қилган тарихий ҳужжат, кенгашда КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И. Брежнев нутқида айтилган фикрлар, КПСС Марказий Комитетининг Ленин орденли «Ўзбекистон ССР беш йиллиги» совхози механизаторларининг пахта терим техникасидан юксак унум билан фойдаланиш учун социалистик мусобақани авж олдириш тўғрисидаги ватанпарварлик ташаббусини маъқуллаб чиқарган қарори барча пахтакорлар, қишлоқ хўжалиги меҳнаткашлари, кучига-куч, ғайратига-ғайрат қўшди. Уларни янги зафарларга сафарбар этди.

Миллион-миллион чаноқлардан отилиб чиқаётган лўппи пахталарни тезкорлик билан териб олаётган ҳар бир механизатор, колхозчи ва совхоз ишчисининг кундалик иши ва ҳаракатида, қалб ҳарорати ва интилишида бу юксак ватанпарварлик ҳис-туйғуларини, ўз шарафли касби билан фахрланиш, партия ва ҳукуматга муҳаббат ва садоқат намуналарини яққол кўриш мумкин. Ана шу ажойиб фазилат осмонўпар улкан хирмонларда, «зангори кема» бункерларида, Ватанга етказиб бераётган минглаб тонна «оқ олтин»ларда ўз ифодасини топмоқда.

Пешқадам хўжаликлар терим суръатига тобора суръат қўшиб кунига 4—5 процентдан пахта тайёрламоқдалар. Ўрта Чирчиқликлар забардаст одим ташламоқдалар. Улар кунига икки процентдан ошириб пахта тайёрлаб, областда биринчи ўринда бормоқдалар. Терешкова номли, Охунбобоев, А. Икромов номли ва бошқа хўжаликлар бир кунда 4—5 процентдан ўсишга эришмоқдалар. Бу райоининг «зангори кема» чавандозларига балли. Улар ҳар куни 3 процент ва ундан ҳам ошириб пахта термоқдалар. Ўрта Чирчиқ районидаги А. Икромов номли колхоздан Қ. Худоёров, Т. Соатова, Х. Пардаев, Терешкова номли колхоздан О. Абдусаматов, Т. Юнусов, шунингдек Бўка районидаги «Октябрь 40 йиллиги» колхозидан С. Усейнов, Бекобод районидаги «Победа» колхозидан Р. Эшбоев, Пискент районидаги Калинин номли колхоздан Х. Махсумов ўртоқлар «зангори кема»лар бункерларидан ҳозиргача 60—70 тоннадан пахта тўкдилар.

«Ўзбекистон ССР беш йиллиги» совхози механизаторлари бу йилги шароитда пахта ҳосилини барвақт териб олишга алоҳида аҳамият бермоқдалар. Улар бутун ҳосилни қисқа муддатларда, маҳсулотнинг юксак сифатини таъминлаган ҳолда териб олишга, давлатга пахта сотиш планини 20 иш кунида бажаришга, ҳосилнинг 90—95 процентини машиналарда териб олишга, ҳар бир терим машинасининг мавсумий иш нормасини 130—140 тоннага етказишга қарор қилдилар. Совхоз механизаторлари терим машиналардан унумли фойдаланиш асосида қисқа муддатларда ўтказиш учун социалистик мусобақани кенг авж олдириш, икки қаторли ҳар бир машинанинг мавсумий иш нормасини 100 тоннага ва кундалик пахта тайёрлашни 4—5 процентга етказиш тўғрисида мамлакатимизнинг барча пахтакорларига мурожаат қабул қилдилар.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва Тошкент область партия комитети «Ўзбекисон ССР беш йиллиги» совхози механик-ҳайдовчиларининг ташаббусини маъқуллаб чиқарган қарорларида пахта етиштиришни янада кўпайтириш, қишлоқ хўжалигининг барча соҳаларини янада юксалтириш партия, совет ва хўжалик ташкилотлари олдига асосий вазифа қилиб қўйилди.

Пахта тайёрлашда ҳал қилувчи дамлар келди. Ҳар бир пахтакор, механизатор ва теримчи, партия-хўжалик ходими, коммунист ва комсомол ғайрат-шижоат кўрсатадиган, ташкилотчилик ва ташаббускорлик қобилиятини, партия, Ватан, халқ ишига садоқатини намойиш қиладиган пайт келди. Бизнинг бу фазилатларимиз ҳар куни давлатга топшираётган пахтамиз, кундалик процентларимиз билан белгиланади.

Областимизда пахта тайёрлаш суръати ҳали ҳам қониқарли эмас. Ўтган йиллардагидан ҳам орқада қолмоқдамиз. Юқори Чирчиқ, Оққўрғон районларида кунига бир процентдан ҳам кам пахта тайёрланмоқда. Янгийўл, Бекобод, Бўка районлари энди 1—1,5 процентга зўрға етказдилар. Республиканинг бошқа областлари кунига салкам уч процент, баъзи районлари 4—5 процентдан пахта тайёрлаётган бир пайтда, пойтахт областимизнинг орқада қолиб, ақалли икки процент ҳам ўсишга эриша олмаётганлигига мутлақо чидаб бўлмайди. Бу аҳвол район партия, совет, хўжалик ташкилотлари, колхоз, совхоз раҳбарлари ва область ташкилотлари, барча пахтакорлар ва ҳаммамизни ташвишга солмоғи керак. Ҳамма ерда пахта қийғос очилган. Қўлимизда ажойиб машиналар мавжуд. Партия ва ҳукуматимиз барча имкониятларни яратиб бериб, пахтакорларимиз ҳақида оталарча ғамхўрлик қилмоқда. Шундай экан, қолоқликка ҳеч қандай сабаб ва ўрин йўқ. Ҳамма гап ташкилотчилик, ташаббускорлик, ғайрат, сабот ва матонатимизга, ишни ташкил этишимизга, кадрларимизнинг қобилияти, интизоми ва масъулиятига боғлиқ.

Ўртоқ Л. И. Брежнев партия-хўжалик активи йиғилишида сўзлаган нутқида пахтачиликдаги энг сермеҳнат иши — пахта теришни механизациялаш даражасини янада ошириш муҳим вазифалардан бири бўлиб турганлиги, агар биз ҳаммамиз бир бўлиб, бу ишга киришсак, иш вақтининг ҳар бир дақиқасидан фойдаланишни юксак даражада англаб, астойдил ишласак, бу йилги терим мавсумининг ўзидаёқ қўйилган вазифани ҳал этиш йўлида катта қадам ташлашимиз мумкинлигини алоҳида таъкидлади.

Механизация, машина — пахтачилигимиз истиқболи, деҳқон қаноти, асосий таянчимиз, оғиримизни енгил қилувчи қудратли кучдир. Колхоз, совхоз раҳбарлари, партия, совет, хўжалик ташкилотлари машинага, «зангори кема»ларга, ажойиб механизаторларимизга таянган ҳолда иш тутганларидагина мақсадга эришадилар, ғалаба қозонадилар. Ҳамма ерда машиналарнинг унумли ишлаши учун барча шарт-шароитларни яратиб берайлик. Механик-ҳайдовчиларга алоҳида ғамхўрлик қилайлик.

Район партия комитетлари, колхоз ва совхозларнинг бошланғич партия ташкилотлари «Ўзбекистон ССР беш йиллиги» совхози механизаторларининг мактубини ҳар бир пахтакор, механизатор ва теримчига етказишлари, терим машиналарининг унумли ишлашини таъминлашлари, областимиз бўйича 260 минг тонна пахтани машинада териб олиш юзасидан бошланган социалистик мусобақани янада кучайтиришлари, пахта тайёрлаш давлат планини бригадалар бўйича 10—15 кунда, хўжаликларда 15—20 кунда, районларда 20—25 кунда бажарилиши учун курашишлари, пахтакорлар ўртасида оммавий-сиёсий ишларни кучайтиришлари ва уларни меҳнатга янги зафарларга сафарбар этишлари лозим.

400 минг тонналик Тошкент пахтаси учун курашга! Бутун куч ва техникани жонажон партиямиз, Ватан, халқимиз олдида олган юксак мажбуриятни шараф билан бажаришга қаратайлик. Бу эса СССРнинг шонли эллик йиллигига бизнинг муносиб совғамиз бўлади.

ХАЛҚ ФАРОВОНЛИГИ ЙЎЛИДА

САККИЗИНЧИ ЧАҚИРИҚ СССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ТЎРТИНЧИ СЕССИЯСИ

19 сентябрь кунинниг иккинчи ярмида палаталарнинг мажлислар залида Кремлда СССР Олий Совети Иттифоқ Советининг мажлиси бўлди.

Депутатлар **В. В. Гришин, К. Т. Мазуров, Н. В. Подгорний, Ю. В. Андропов, М. С. Соломенцев, И. В. Капитонов, Ф. Ф. Кулаков** ўртоқларни давомли қарсаклар билан кутиб оладилар.

Иттифоқ Советининг раиси депутат **А. П. Шитиков** мажлисни очди. У депутат Н. С. Грушецкий СССР Олий Совети Президиуми раисининг ўринбосари қилиб сайланганлиги муносабати билан уни Иттифоқ Совети қонун лойиҳалари тайёрловчи комиссия аъзоси вазифасидан озод қилиш тўғрисида таклиф киритади. Депутатлар бу таклифни қабул қиладилар.

Сўнгра Иттифоқ Совети табиатни муҳофаза қилиш комиссиясининг раиси депутат **А. В. Георгиев**га қўшимча доклад қилиш учун сўз берилади.

«Табиатни муҳофаза қилишни яхшилаш ва табиий ресурслардан рационал фойдаланиш чоралари тўғрисида» СССР Олий Советининг ушбу сессиясида муҳокама қилинаётган масала мамлакат халқ хўжалигини янада ривожлантириш ва совет кишиларининг соғлигини сақлашни кучайтириш вазифаларини ҳал этмоқ жуда катта аҳамиятга эга деди А. В. Георгиев. Давлатнинг иқтисодий қудратини мустаҳкамлаш ва халқнинг моддий фаровонлигини ошириш тўғрисида Коммунистик партия билан Совет ҳукумати тинмай ғамхўрлик қилиб келаётганлиги туфайли табиий ресурслардан фойдаланишни яхшилаш, бутун-бутун районларнинг табиатини ўзгартириб юбориш йўлида мамлакатда ҳақиқатан жуда катта иш қилинди.

Табиатни муҳофаза қилишни янада кучайтириш ва табиий ресурслардан фойдаланишни яхшилаш тадбирларининг кенг программаси КПСС Марказий Комитети Бош секретари ўртоқ Леонид Ильич Брежневнинг партия XXIV съездидаги докладида баён қилиб берилган эди. Муҳитнинг булғанишига йўл қўймаслик, ер, сув ресурсларидан ва ўрмон бойликларидан, минерал хом ашёдан фойдаланишни яхшилаш ишлари олиб борилиши лозим бўлган асосий йўллар съезд директиваларида кўрсатиб берилди.

Палаталарнинг қўшма мажлисида тингланган докладда, деди депутат, табиатни муҳофаза қилиш ва унинг ресурсларидан фойдаланиш соҳасида партия ишлаб чиққан программани амалда рўёбга чиқаришнинг асосий масалалари ҳар томонлама таҳлил қилиб берилди. Табиатни муҳофаза қилиш, саноат, қишлоқ хўжалиги, транспорт ва алоқа, соғлиқни сақлаш ва социал таъминот комиссиялари ҳукуматнинг бу тадбирларини қўллаб-қувватлайдилар».

А. В. Георгиев сув ҳавзаларини ва ҳавони булғанишдан муҳофаза қилиш тўғрисида гапириб айтдики, кўпинча министрликлар сув ҳавзаларининг ва атмосфера ҳавосининг санитария ҳолатини яхшилаш масалаларига лозим бўлган даражада эътибор бермаётирлар, табиатни муҳофаза қилишга доир қонунлар корхоналарда қўпол равишда бузилаётганлигини кўрсатувчи фактларга индамаётирлар, химия, целлюлоза-қоғоз саноати ва рангли металлургия министрликларининг иши тўғрисидаги масалани табиатни муҳофаза қилиш комиссияси бултур кўриб чиққанида мана шундай ҳолатлар юз бераётганини айтиб ўтган эди.

Комиссиялар сув ҳавзаларининг ва атмосфера ҳавосининг булғанишига йўл қўймаслик, тозаланмаган оқава сувларни сув ҳавзаларига оқизиб қўйишни ва саноат чиқиндиларини атмосферага чиқариб юборишни қисқартириш ва батамом тўхтатиш учун министрликлар зарур чораларнинг ҳаммасини кўришлари лозим, деб ҳисоблайдилар. Корхоналарни қуриш ва реконструкция қилиш лойиҳаларида махсус бўлим ажратиб, бунда муҳитни муҳофаза қилиш тадбирларининг бутун комплекси, шу жумладан бу иш учун сарфланадиган капитал маблағлар ва бу ишларни материал-техника билан таъминлаш тадбирлари кўзда тутилиши зарур. Тозаловчи иншоотларни қуришни яхшилаш ва ишларнинг сифатини ошириш мақсадида қурилиш министрликлари қурилиш-монтаж ва ишга туширишсозлаш ишларини энг янги техникани қўллаииб, техникавий юксак даражада олиб бора оладиган ихтисослаштирилган ташкилотлар тузишлари керак.

Мамлакатимизда дарёлар суви ресурсларидан фойдаланишни яхшилаш мақсадида, деди А. В. Георгиев, жуда хилма-хил тадбирларнинг катта комплекси амалга оширилмоқда. Бироқ, кўпгина дарёларнинг бевосита манбаи бўлган тоғ районларига анча кўпроқ эътибор бериш керак. Комиссиялар мана шундай районларнинг ўзига хос бўлган тадбирлар комплексини ишлаб чиқиш зарур, деб ҳисоблайдилар. Бу тадбирлар яроқли ерлардан (ўтлоқлар, ўрмонлардан) рационал фойдаланишга ва шу билан бир вақтда дарёлар бошланадиган зонада қулай гидрологик режим яратишга қаратилиши лозим.

Комиссиялар, деди А. В. Георгиев, сувлардан фойдаланишга доир давлат статистика ҳисоботини жорий қилишни СССР Марказий статистика бошқармасига топшириш мақсадга мувофиқ бўлади, деб ҳисоблайдилар.

Ернинг унумдорлигини оширишга, ерларни мелиорация қилиш ишларига, тупроқ эрозиясига қарши, ерларнинг шўр босишига, ботқоқликка айланиб кетишига қарши курашга қўшимча докладда катта ўрин берилди.

Комиссиялар жумладан, қайта тикланиб яроқли ҳолга келтирилиши лозим бўлган ерларни ҳисобга олишни ташкил этиш анча яхшиланиши лозим деб, қишлоқ хўжалигига тааллуқли бўлмаган мақсадлар учун ерлар ажратиб берилганлиги сабабли рўй бераётган зарар ва нобудгарчиликларнинг ўрнини қоплаш тартибини белгилаб қўйиш зарур, деб ҳисоблайдилар.

Ер ости бойликларидан рационал ва комплекс равишда фойдаланишни таъминлаш, деди А. В. Георгиев, муҳим проблема бўлиб турибди. Бу соҳада бажариш лозим бўлган ишларнинг ҳали ҳаммаси қилингани йўқ. Фойдали қазилмаларни қазиб олиш ва қайта ишлаш чоғида уларнинг кўп турлари анчагина нобуд бўлишига йўл қўйилмоқда.

Депутат табиатни муҳофаза қилишни кучайтириш ва табиат ресурсларидан фойдаланишни яхшилаш борасида фаннинг роли тўғрисида гапириб, тупроқнинг унумдорлигини ошириш ва тупроқларни эррозиядан муҳофаза қилиш, яроқсиз ҳолга келтириб қўйилган ерларни тиклаб яна ишга солиш, ўрмончилик, балиқчилик ва овчилик хўжаликларини рационал равишда юритиш, атмосфера ҳавосини ва сув ҳавзаларини булғанишдан ҳимоя қилиш тадбирларини ишлаб чиқиш борасида анчагина ютуқлар борлигини айтиб ўтди.

Планлаштириш энг муҳим ташкилий масалаларнинг бири. Комиссиялар халқ хўжалик планларида табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида махсус бўлим ажратиб, бу бўлимда табиатни муҳофаза қилиш ва табиий ресурслардан фойдаланиш тадбирларининг бутун комплексини халқ хўжалиги тармоқлари, министрликлар ва идоралар, иттифоқдош республикалар бўйича кўрсатиб ўтишни зарур деб ҳисоблайдилар.

Ҳозир СССР Олий Советининг доимий комиссиялари ўрмонлар ва ер ости бойликлари тўғрисидаги қонун лойиҳаси устида олиб борилаётган ишни ниҳоясига етказмоқдалар. Шу қонун лойиҳалари қабул қилиниши натижасида ер ости бойликлари ва ўрмонлардан фойдаланиш ва уларни муҳофаза қилиш масалалари тартибга солинади. Комиссияларнинг фикри шуки, табиатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги совет қонунларини takомиллаштириш ишларини давом эттирмоқ керак, чунки атмосфера ҳавосини ва жониворлар дунёсини муҳофаза қилиш тўғрисида қонун лойиҳаларини ишлаб чиқиш масаласи ҳозирги вақтда кун тартибида турибди.

(Давоми 2-бетда).

„СЕЛЬХОЗТЕХНИКА-72“ ВИСТАВКАСИДА

Москвадаги Сокольники паркида халқаро «Сельхозтехника-72» виставкаси зўр муваффақият билан ўтмоқда. Дунёдаги йигирмадан ортиқ мамлакатнинг юзлаб фирмалари, корхона ва ташкилотлари бу виставкада замонавий қишлоқ хўжалик машиналарини, асбоб-ускуналарини ва приборларини намойиш қилмоқда. Техниканинг ана шу жуда катта кўргизи экспозицияси билан икки юз мингдан ортиқ киши танишди.

19 сентябрь куни Л. И. Брежнев, А. Н. Косигин, Ф. Д. Кулаков, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, В. В. Шчербицкий ўртоқлар виставкани бориб кўрдилар. СССР Министрлар Совети раисининг ўринбосари В. Н. Новиков, СССР қишлоқ хўжалиги министри В. В. Мацкевич, СССР Савдо саноат палатаси президиумининг раиси Б. А. Борисов улар билан бирга бўлдилар.

Партия ва ҳукумат раҳбарлари Совет Иттифоқи экспозициясини алоҳида эътибор билан кўздан кечирдилар. Бу экспозицияда ватанимиз тракторсозлиги ва қишлоқ хўжалик машинасозлиги тарихан қисқа муддат ичида қандай қилиб халқ хўжалигининг юксак даражада ривожланган тармоғига айлантирилганлиги яққол тасвирлаб берилган.

Барча иттифоқдош республикаларнинг 300 га яқин саноат корхонаси виставкага ғоят серунум, замонавий машиналарнинг мингдан ортиқ намунасини тақдим этган.

Совет раҳбарлари тракторларнинг, дон комбайнларининг янги моделлари билан, бошқа қишлоқ хўжалик экинларини етиштиришда ишлатиладиган хилма-хил машиналар билан танишдилар.

Партия ва ҳукумат раҳбарлари Болгария, Венгрия, ГДР, Польша Руминия, Чехословакия, Югославия бўлимларини кўздан кечирдилар. Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашига аъзо бўлган мамлакатларнинг экспозициялари қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши соҳасида ўзаро иқтисодий ёрдам кенгаши комплекс программасида кўзда тутилган социалистик иқтисодий интеграция афзалликларини яққол кўрсатган. Совет раҳбарлари Австрия, Буюк Британия, Италия, Канада, АҚШ, Финляндия, Франция, ГФР, Япония ва бошқа мамлакатларнинг кўргазмаларини ҳам кўздан кечирдилар. (ТАСС).

ЮБИЛЕЙ ХИРМОНИГА

ТОШКЕНТ ОБЛАСТИНИНГ РАЙОНЛАРИДА ПАХТА ТАЙЁРЛАШ, МАШИНАДА ТЕРИШНИНГ БОРИШИ ТЎҒРИСИДА ШУ ЙИЛ 20 СЕНТЯБРГАЧА БЎЛГАН МАЪЛУМОТ

(Планга нисбатан процент ҳисобида)

Биринчи стун — районлар, иккинчи стун бир кунда тайёрланган пахта, учинчи стун мавсум бошидан бери, тўртинчи стун — шу жумладан бир кунда машинада терилгани, бешинчи стун — мавсум бошидан бери.

Ўрта Чирчиқ	2,64	13,98	3,18	13,22
Пискент	2,45	11,75	2,61	7,13
Бекобод	1,55	9,48	1,23	4,08
Бўка	1,82	9,07	1,69	4,99
Янгийўл	1,01	7,70	0,76	2,13
Оққўрғон	1,09	4,27	0,88	2,30
Юқори Чирчиқ	0,74	2,57	0,41	0,41
Область бўйича	1,60	8,43	1,57	5,15

САККИЗИНЧИ ЧАҚИРИҚ СССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ТЎРТИНЧИ СЕССИЯСИ

ХАЛҚ ФАРОВОНЛИГИ ЙЎЛИДА

(Боши 1-бетда).

Тўла ишонч билан шуни айтиш мумкинки, деди пировардида А. В. Георгиев, муҳитни ҳимоя қилиш ва табиий бойликлардан рационал фойдаланиш билан алоқадор масалаларнинг ушбу сессияда муҳокама этилаётганлиги ва СССР Олий Совети қабул қиладиган қарорлар КПСС XXIV съезди томонидан бу соҳада қўйилган вазифаларни муваффақиятли ҳал этишга имкон беради.

Қўшимча докладдан сўнг кун тартибининг биринчи масаласи юзасидан музокаралар бошланди. Украина Коммунистик партияси Киев область комитетининг биринчи секретари депутат **В. М. Цибулькога** сўз берилади. Киев областининг партия ва совет органлари, деди у, ер ресурслари тўгрисида алоҳида ғамхўрлик қилмоқдалар. Чунки, халқимиз ер бизни боқиб турган онамиз деб айтаётганлиги ҳақ гап. Ҳозирги кунда областдаги жамики ерларнинг 75 проценти колхозлар ва совхозлар тасарруфига бериб қўйилган. Бироқ, ботқоқ ерларнинг заҳи кетказилганлигига, илгари яроқсиз бўлиб ётган ерлардан рационал равишда фойдаланилаётганлигига қарамай саноат ва уй-жой қурилиши тез ривожланиб кетганлиги сабабли қишлоқ хўжалигига яроқли ерларнинг умумий миқдори кейинги олти йил ичида камайиб кетди. Шу сабабли, деди нотиқ, ерлардан тағин ҳам самаралироқ фойдаланишга, янги ерларни қишлоқ хўжалик оборотига киритишга қаратилган бир қанча чора ва тадбирлар ишлаб чиқилди.

В. М. Цибулько республика пойтахти Киевда ерлардан тежамли фойдаланилаётганлигини мисол қилиб кўрсатди. Ҳозирги вақтда Денепр дарёси бўйида ҳушманзара Русановка микрорайони қад кўтарди. Илгари бу ерлар нуқул қум босиб ётган ерлар эди. Днепр дарёси тошган вақтда бу ерларни кўпинча сув босиб кетар эди. Қурувчилар мана шу қумларнинг устини тўлдириб, бу ерда умумий саҳни 400 минг квадрат метрга тенг келадиган замонавий кўп қаватли иморатлар қуришди. Шу тариқа юз гектар унумли ер тежаб қолинди. Русановкаликларнинг тажрибасидан муваффақиятли фойдаланилмоқда: усти тўлдирилган қум ерларда Березняки ва Оболонь уй-жой массивлари қурилмоқда.

Қишлоқ меҳнатчилари ҳам ўз ерларидан мумкин қадар рационал фойдаланишга интилмоқдалар. Биз қишлоқ хўжалигига яроқли ерларни кенгайтириб, ерларнинг унумдорлигини сақлаб қолиб ва ошира бориб энг кўп иқтисодий самара олишга интилмоқдамиз. Дастлабки маълумотларга қараганда бу йилги мураккаб об-ҳаво шароитида бизнинг областимизда ҳар бир гектар ғалла майдонидан 26 центнерга етказиб ҳосил олинди. Қанд лавлаги, картошка, сабзавот экинларидан тузуккина ҳосил етиштирдик. Зарур миқдорда ем-ҳашак ғамлаб қўйилди.

Москва давлат университетининг ректори **И. Г. Петровский** сўзга чиқиб, мен Москва меҳнаткашларидан СССР Олий Советининг депутати бўлганлигим сабабли пойтахтнинг ҳаво ва сув ҳавзаларини соғломлаштириш проблемаларига тўхталиб ўтмоқчиман, деди.

Ўртоқ Л. И. Брежнев КПСС XXIV съездида қилган докладида Москвани намунали коммунистик шаҳарга айлантириш вазифасини олдимизга қўйди. КПСС Марказий Комитети ва Совет Ҳукуматининг доимий ғамхўрлиги туфайли, деди нотиқ, ҳозирги кунда Москва жаҳоннинг энг обод ва энг озода шаҳарларидан бири бўлиб қолди. Сув ва ҳаво ҳавзаларини соғломлаштириш, шаҳарнинг санитария ҳолатини яхшилаш борасида катта ишлар қилинмоқда. Москва — реканинг 70 километрдан кўпроқ масофадаги суви анча покиза бўлиб қолди. Бу дарё сувининг таркибида кислород кўпайди, дарёнинг шаҳардан ўтадиган қисмида балиқлар пайдо бўлиб қолди, унинг суви ҳамманинг чўмилиши ва спорт билан шуғулланиши учун яроқли бўлиб қолди. Бироқ, пойтахтдаги сув ҳавзаларининг ҳаммаси ҳам санитария талабларига тўл равишда жавоб беролмайди. Станоксозлик ва инструменталь саноат министрлиги, нефтни қайта ишлаш ва нефть химияси саноати министрлиги ва бошқа министрликлар ўз корхоналарида тозаловчи иншоотларни секинлик билан қурмоқдалар.

Ҳатто бу йилги жазирама ёзда ҳам москваликлар ичимлик сув билан етарли равишда таъминланиб турдилар. Пойтахтимизда бир кишига ҳар куни ўрта ҳисобда 600 литр сув сарф бўлмоқда. Москва водопроводининг суви жаҳон стандартларидан ҳам аъло. Лекин буни сақлаб қолмоқ учун пойтахтнинг ривожланиш истиқболларини ҳисобга олиб, сув таъминотининг янги манбаларини ишга солиш зарур. Ҳозир Вазуза гидротехника системаси қурилмоқда. Бу система ишга туширилганидан кейин ва Москва номли каналнинг суви кўпайтирилганлиги натижасида 1990—1995 йилларга қадар шаҳарни сув билан етарли равишда барқарор қондириб туриш таъминланади.

Пойтахтнинг ҳаво ҳавзасини соғломлаштириш борасида кўпгина ишлар қилинди. Шаҳарнинг ёқилғи баланси газдан кўпроқ фойдаланиш томон ўзгариб бормоқда. Шаҳарни шовқиндан ҳимоя қилиш проблемаси ҳам актуал проблема бўлиб турибди.

Москва қалин ихота дарахтзорлари билан ўралган. Бу эса ҳавони соғломлаштириш ва тозалаб туришнинг жуда катта омилидир.

7 миллионга яқин аҳолиси бўлган шаҳарнинг ривожланишини планлаштириш, деди И. Г. Петровский, ғоят қийин вазифа. Бироқ, деди нотиқ, социалистик тузум бу қийинчиликларни бартараф этиш учун ҳамма имкониятларни яратиб қўйган. Нотиқ докладда айтиб ўтилган таклифларга тўла равишда қўшиламан, деди ва ватанимиз пойтахтини намунали коммунистик шаҳарга айлантириш тўғрисида партия XXIV съезди қўйган вазифа муваффақиятли равишда ҳал этилади, деб қатъий ишонч билдирди.

Минбарда — Курск областидаги «Россия» колхозининг бош агрономи депутат **А. Н. Юшченко.**

Биз, деҳқонлардан тупроқ унумдорлигини қайта тиклашни кенгайтириш тўғрисида доимий ғамхўрлик қилиш талаб этилмоқда, деди у. Бунга эса деҳқончилик маданиятини юксак даражага кўтариш билангина эришиш мумкин. Бизнинг «Россия» колхозимиздаги мутахассислар ва барча ғаллакорлар бутун куч ва ғайратларини мана шунга қаратмоқдалар. Давлатнинг жуда катта ёрдамига таяниб, фан ва илғор тажриба муваффақиятларидан фойдаланиб, колхозда ернинг ҳар бир гектаридан фойдаланишни яхшилашга, унинг унумдорлигини оширишга доир ташкилий ва агротехника тадбирларнинг бутун бир системаси ишлаб чиқилди. Ер ҳам ғаллакорларнинг шу меҳнатига яраша ҳосил бермоқда.

СССР Министрлар Совети ҳузуридаги саноатда ишларнинг хавфсизлигини назорат қилиш ва конларни назорат қилиш давлат комитетининг раиси депутат **Л. Г. Мельников** сўзга чиқиб айтдики, мамлакатимиз халқ хўжалигини ривожлантириш планларига мувофиқ фойдали қазилмаларни ковлаб олиш муттасил ривож топмоқда. Шу билан бир вақтда кончилик корхоналарида қимматли маҳсулотни мумкин қадар кўпроқ чиқариб олиш мақсадида ер ости бойликларидан рационал фойдаланиш соҳасида катта иш олиб борилмоқда.

Министрликлар ва идоралар, деди Л. Г. Мельников, илгари кончилик ишлари олиб борилган экинзор ерларни ва қишлоқ хўжалигига яроқли бошқа ерларни қайта тиклаб, колхозлар ва совхозларга топширишни энг муҳим халқ хўжалиги вазифаларидан бири деб ҳисоблаб, бу ишларни бажариш тўғрисида ўзларининг корхоналарига ҳар йил топшириқларни планлаштириб беришлари мутлақо зарур.

Ўзбекистон Коммунистик партияси Андижон область комитетининг биринчи секретари **Б. Р. Раҳимов** сўзга чиқиб айтдики, Фарғона водийси Совет Иттифоқининг энг бой ва энг гўзал жойларидан бири. Тупроқлари унумли бўлган, қуёш нурига сероб, иссиқ ўлка бўлган, деҳқонларнинг кўп асрлик меҳнати натижасида вужудга келтирилган жуда кўп ирригация каналлари билан қопланган бу водий Ўрта Осиёнинг аҳоли энг зич жойлашган қисмидир.

Нотиқ ҳайдаладиган ерларни сақлаб қолмоқ, бу ерларнинг унумдорлигини кўпайтирмоқ учун областда кўрилаётган чораларга тўхталиб ўтди. Қишлоқ хўжалигида химиявий воситалар кенг қўлланилаётган шароитда аҳолининг соғлигини, табиий ресурсларни муҳофаза қилиш алоҳида актуал аҳамиятга эга бўлиб қолмоқда. Қаттиқ таъсир қиладиган юксак даражада заҳарли химикатлар миқдорини камайтириш мақсадида катта иш олиб борилмоқда. Заҳарли химикатларни қўлланиш кейинги беш йил ичида етти баравар камайтирилди. Хлорорганик препаратлардан фойдаланиш кескин равишда камайтирилди.

Пахтакор республикалар шароитида атмосфера чангларининг кўпи пахта тозалаш саноатининг корхоналаридан чиқмоқда. Бу заҳарли чанглар билан курашаётган область мутахассислари ҳавони чангдан 98 процент тозалашга имкон берадиган чанг ушлаб қолувчи аппарат ишлаб чиқдилар ва уни жорий қилмоқдалар. Нотиқ бу аппаратни марказлашган тартибда ишлаб чиқаришни ташкил этишни таклиф қилди.

СССР ташкил этилганлигининг 50 йиллигини кутиб олиш тараддудини кўраётган Ўзбекистон пахтадан катта ҳосил олиш учун курашмоқда. Бутун республикада бўлгани каби Андижон областида ҳам партияга берган ваъдамизнинг устидан чиқишга имкон берадиган миқдорда ҳосил етиштирилди, деди нотиқ.

Тожикистон ССР Фанлар Академиясининг президенти депутат **М. С. Осимов** Тожикистондаги Вахш водийсини табиатни планли равишда ўзгартиришнинг ва табиат бойликларидан инсон манфаатлари йўлида оқилона фойдаланишнинг намунаси қилиб кўрсатди. Чўл-биёбон бўлиб ётган бу ерлар Совет ҳокимияти йилларида ям-яшил боғлар, серунум далалар ўлкасига айланди. Бу водий ерларида пахтанинг энг қимматли ингичка толали навлари етиштирилмоқда.

Совет кишилари ўзларининг куч ва ғайратларини бирлаштириб, деб давом қилди М. С. Осимов, Тожикистоннинг жуда катта гидроэнергетика ресурсларини ўзлаштиришга киришдилар. Ҳозирги вақтда кўп миллатли гидроиншоотчилар коллективи Ўрта Осиёда энг катта Норак ГЭСини қурмоқда. Норак бинокорлари улуғ бирлик байрамини — СССР ташкил этилганлигининг 50 йиллигини станциянинг биринчи агрегатини ишга тушириш билан нишонламоқ учун қаҳрамонона меҳнат қилмоқдалар. Тожикистон дарёларида бошқа гидротехника иншоотларини қуриш Ўрта Осиёнинг энг катта сув артериялари оқимини тартибга солиб туришда муҳим роль ўйнайди. Бу эса Тожикистоннинг ўзида, шунингдек Ўзбекистон ва Туркманистонда миллион-миллион гектар ерларни ўзлаштириш имкониятини беради.

Депутат Тожикистоннинг қазилма бойликлари кўплигини айтиб, бу бойликлардан комплекс фойдаланиш, дарёлар сувининг тозалигини саноат чиқиндилари билан булғатишдан сақлаб қолиш соҳасида республика олдида турган проблемаларни гапириб берди, шаҳарлар ва посёлкаларда ҳаво ҳавзасининг мусаффолигини сақлаб қолиш борасида конкрет чоралар кўриш зарурлигини уқтириб ўтди.

Минбарда — СССР соғлиқни сақлаш министри депутат **Б. В. Петровский.**

Кенг социал-иқтисодий тадбирларнинг КПСС XXIV съездида қабул қилинган программасида деди у, шаҳарлар ва ишчи посёлкаларини ободонлаштиришни давом эттириш билан бир қаторда одамларнинг турмуш шароитини янада соғломлаштиришга қаратилган тадбирлар системасини амалга ошириш кўзда тутилган.

СССРда табиатни муҳофаза қилиш учун жавобгар бўлган бир қанча идоралар бор, СССР соғлиқни сақлаш министрлигининг давлат санитария хизмати шулар жумласига киради. Ҳозир бу бошқарма 200 минг нафарга яқин санитария врачларини, инженерларни ва бошқа ходимларни бирлаштириб турибди. Булар тўрт мингта санитария-эпидемиология станцияларида ва муассасаларида ишламоқдалар.

Нотиқ табиатни ва аҳоли соғлиғини муҳофаза қилиш вазифаларини ҳал этишга алоқадор гигиена ва санитариянинг конкрет масалаларига тўхталиб ўтди.

Иттифоқ Советининг мажлисида депутатлар **А. А. Кочетов** (Карелия АССР), **А. В. Валихонов** (Татаристон АССР), **В. А. Микулич** (Брест области), **М. А. Ферин** (Бошқирдистон АССР), И. К. Абдуғулов (Олмаота области) ҳам сўзга чиқдилар.

* * *

20 сентябрь куни саккизинчи чақириқ СССР Олий Советининг тўртинчи сессияси ўз ишини давом эттирди.

Эрталаб соат 10 да палаталарнинг Кремлдаги мажлислар залида Миллатлар Советининг мажлиси бошланди.

А. Н. Косигин, Д. С. Полянский, А. Н. Шелепин, Б. Н. Пономарев ўртоқларни депутатлар давомли қарсаклар билан кутиб олишди.

Мажлисни Миллатлар Советининг раиси депутат **Е. С. Насриддинова** очди. У қўшимча доклад қилиш учун Миллатлар Совети табиатни муҳофаза қилиш комиссиясининг раиси депутат **В. А. Карловга** сўз берди.

Совет ҳокимияти эндигина дунёга келган пайтдаёқ, деди у, Владимир Ильич Ленин табиатга, унинг бойликларига эҳтиёткорлик билан хўжайинларча муносабатда бўлишни талаб қилган эди. Ўша пайтдан бери табиатни муҳофаза қилиш, унинг табиий ресурсларидан фойдаланишни яхшилаш доимо Коммунистик партия билан Совет ҳукуматининг диққат марказида турибди.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Леонид Ильич Брежневнинг партия XXIV съездидаги докладида табиатни аниқ мақсадни кўзлаб янада ўзгартириш ва унинг бойликларидан фойдаланишни яхшилаш соҳасидаги тадбирларнинг муфассал программаси баён этиб берилди. Съезд директиваларида табиатни муҳофаза қилиш соҳасидаги асосий вазифалар белгилаб берилган, ер, сув, атмосфера, фойдали қазилмалардан рационал фойдаланиш учун, шунингдек ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини қайта кўпайтириш учун министрликлар ва идораларнинг, корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг масъулиятини ошириш зарурияти таъкидланган.

Табиатни муҳофаза қилиш, саноат, қишлоқ хўжалиги, транспорт ва алоқа, соғлиқни сақлаш ва социал таъминот комиссиялари СССР Министрлар Совети раисининг ўринбосари ўртоқ Кириллин докладида баён этилган қоидаларга қўшилишлари ва шу қоидаларни қўллаб-қувватлашларини В. А. Карлов сессия қатнашчиларига маълум қилди.

Комиссиялар СССР Госпланига министрликлар билан биргаликда кончилик корхоналарини ривожлантиришни планлаштиришнинг минерал хом ашёдан комплекс фойдаланишга кўмаклашувчи тартибини ишлаб чиқишни топшириш зарур деб ҳисоблайдилар, деди у.

Қўшимча докладда ерлардан фойдаланиш ва уларни муҳофаза қилиш, аввало, қишлоқ хўжалигига яроқли ерлардан фойдаланиш ва уларни муҳофаза қилиш масалаларига алоҳида эътибор берилди.

Қишлоқ хўжалиги министрлиги, мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги, иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари, деди нотиқ, суғориладиган ва захи кетказилган ерлардан фойдаланишни яхшилаш, эски суғориш системаларини реконструкция қилишни тезлаштириш, уларнинг сув таъминотини ошириш, мелиорация системаларини ишлатишни такомиллаштириш учун қўшимча тадбирларни кўришлари зарур.

Комиссияларнинг фикрича, СССР Госплани ва ўрмон саноати министрлиги ёғоч тайёрлаш ва ундан фойдаланишни планлаштиришни яхшилаш чораларини амалга оширишлари, ўрмон хўжалиги комитети эса ёғоч тайёрлаш қоидаларига ёғоч тайёрловчи корхоналар қандай риоя қилаётганлиги устидан контролликни кучайтириши лозим.

Комиссиялар ҳайвонот дунёсини муҳофаза қилиш тўғрисида қонун лойиҳаси ишлаб чиқиш масаласини кўриб чиқишни ҳам мақсадга мувофиқ деб ҳисоблайдилар.

Табиатни муҳофаза қилиш тадбирларини планлаштиришни такомиллаштириш бу соҳадаги вазифаларни ҳал этишнинг муҳим воситаларидан биридир. Комиссиялар мамлакат халқ хўжалигини ривожлантиришнинг перспектив ва йиллик планларида табиатни муҳофаза қилиш деган мустақил бобни алоҳида ажратиш зарурати етилди, деб ҳисоблайдилар.

СССР Министрлар Совети министрликлар билан идораларнинг табиий ресурслардан фойдаланиш ва шу ресурсларни муҳофаза қилиш соҳасидаги фаолиятини мувофиқлаштириб олиб боришни таъминлаш чораларини ишлаб чиқиб, зарур қарорларни қабул қилса, мақсадга мувофиқ бўлур эди.

Табиатни муҳофаза қилишнинг етилган проблемаларини муваффақиятли ҳал этиш учун бизда зарур нарсаларнинг ҳаммаси бор, деди пировардида Карлов. Мамлакатимизда ер, сув, табиий бойликлардан ва гўзал мамлакатимизда жуда кўп бўлган бошқа ҳамма табиий бойликлардан халқ манфаатларини кўзлаб тежаб-тергаб фойдаланилишни таъминлашига ҳеч қандай шак-шубҳа йўқ.

Қўшимча доклaддан кейин музокаралар бошланди. Қозоғистон ССР Олий Совети Президиумининг раиси депутат **С. Б. Ниёзбеков** биринчи бўлиб сўзга чиқди. У республика меҳнаткашлари шонли юбилей — СССР ташкил топган куннинг 50 йиллигини кутиб олишга қандай ҳозирлик кўраётганликлари тўғрисида гапирди. Ҳозирги пайтда, деди нотиқ, қишлоқ меҳнаткашлари зўр ғайрат билан ишламоқдалар. Ўртоқ Л. И. Брежневнинг қўриқ ерларга келиши, унинг ғаллакорлари билан учрашувлари ва суҳбатлари сиёсий активлик ва меҳнат ғайратини янада кучайтириб юборди. Деҳқонлар маҳсулот тайёрлаш планини ошириб бажариш учун зўр шижоат билан кураш олиб бормоқдалар, мамлакатга мумкин қадар кўпроқ ғалла, гўшт, сут, жун ва қишлоқ хўжалигининг бошқа маҳсулотларини тайёрлаб беришга интилмоқдалар.

Озарбайжон Фанлар Академиясининг президенти депутат **Г. М. Абдуллаев** ўз нутқини республиканинг табиий бойликларидан рационал фойдаланишнинг муҳим проблемаларига бағишлади.

Туркманистон ССР Министрлар Советининг раиси депутат **О. Н. Ўразмуҳаммедов** табиатни муҳофаза қилиш масалалари кейинги вақтларда республика Олий Советининг сессияларида икки марта муҳокама қилинганлигини айтди.

Латвия ССР Министрлар Совети раисининг биринчи ўринбосари депутат **П. Я. Страутманис,** республиканинг ўрмон бойликларидан фойдаланиш тўғрисида гапирди.

Бутуниттифоқ чой ва субтропик экинлар илмий-тадқиқот институти агро-тупроқшунослик бўлимининг раҳбари депутат **М. К. Дараселия** ўз нутқида бундай деди: Грузия ССРда кўрилган тадбирлар натижасида қишлоқ хўжалик ерларидан бошқа эҳтиёжлар учун фойдаланиш анча камайди. Ихота дарахтзорлари кўпроқ барпо этилди. 12 минг гектардан кўпроқ майдонда қиялик, жарлар ва яроқсиз бошқа ерларга кўчат ўтқазилди. 400 колхознинг 280 минг гектар майдонида алмашлаб экиш жорий қилинди. Бу эса алмашлаб экишни жорий қилиш кўзда тутилган ҳамма майдонларнинг 70 процентидан кўпроғини ташкил этади.

Кировоград областидаги «КПСС XX съезди» колхози трактор бригадасининг бошлиги депутат **А. В. Гиталов** ўз нутқида колхоз ва совхозлардаги барча ерлардан фойдаланишни яхшилаш масалаларига тўхталиб ўтди.

СССР мелиорация ва сув хўжалиги министри, депутат **Е. Е. Алексеевский** ўз нутқида ватанимизда жуда кўп сув запаслари борлигини айтди. Совет Иттифоқи дарёларида оқаётган сувнинг йиллик миқдори бир неча триллион кубометрни ташкил этади. Аммо сув ресурсларининг талайгина қисми шимолий районлар ҳиссасига тўғри келади.

Министр сўзини давом эттириб бундай деди: бизнинг мамлакатимизда ер мелиорациясининг илмий жиҳатдан асослаб берилган плани изчиллик билан амалга оширилмоқда. Бу план аҳолининг тўхтовсиз ўсиб бораётган иқтисодий эҳтиёж-талабларини қондиришга, кишилар ҳаёти учун яхши шарт-шароит вужудга келтиришига мос бўлиб тушади. Бу план табиий шароити мураккаб бўлган йирик қишлоқ хўжалик районлари ерларининг унумдорлигини доим ошириб боришни таъминлаши керак.

Молдавия ССР Вулканешти районидаги «Гигант» колхозининг раиси, депутат **Д. Х. Рашкулев** ўз нутқида қуйидагиларни айтди: кейинги вақтларда табиатни муҳофаза этиш юзасидан қабул қилинган муҳим қарорларни барча совет кишилари маъқуллади. ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг ер ҳақидаги қонун асослари, сув ҳақидаги қонун асослари, сув ресурсларини муҳофаза қилиш тўғрисидаги қарор ва бошқа қарорлар шундай ҳужжатлардандир.

Эстония ССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари депутат **Э. Г. Тинурист,** Қирғизистон ССР Министрлар Совети раисининг биринчи ўринбосари депутат **Ф. Т. Моргун,** Паневежис раойнидаги Литва Компартияси VI съезди номли колхоз раиси депутат **Ю. П. Лейшис,** Чукотка округ совети ижроия комитетининг раиси депутат **Л. Г. Тинель,** Ереван давлат университетининг ректори депутат **М. Г. Нерсесян.** Белоруссия ССР Министрлар Совети раисининг биринчи ўринбосари депутат **В. Е. Лобанок** ўртоқлар ҳам музокарада сўзга чиқдилар.

Шу билан кун тартибининг биринчи моддасини муҳокама қилиш тамом бўлди.

* * *

20 сентябрда тушдан кейин Катта Кремль саройида СССР Олий Советининг мажлислар залида СССР Олий Совети Иттифоқ Совети билан Миллатлар Советининг қўшма мажлиси бўлди.

Депутатлар ва меҳмонлар **В. В. Гришин, Н. А. Косигин, Ф. Д. Кулаков, К. Т. Мазуров, Н. В. Подгорний, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, В. В. Шчербицкий, Ю. В. Андропов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев** ўртоқларни давомли қарсаклар билан кутиб олдилар.

Ҳар иккала палатанинг қўшма мажлисини СССР Олий Совети Иттифоқ Советининг раиси депутат **А. П. Шитиков** очди.

У СССР Олий Советининг палаталарида табиатни муҳофаза қилишни янада яхшилаш ва табиий ресурслардан рационал фойдаланиш тадбирлари тўғрисидаги масала юзасидан музокаралар тамом бўлди, деди.

СССР Министрлар Совети раисининг ўринбосари депутат **В. А. Кириллин** шу масала юзасидан якунловчи нутқ сўзлади.

Партиянинг табиатни муҳофаза қилиш ва табиий ресурслардан рационал фойдаланиш соҳасидаги сиёсати, мамлакатимизда бу соҳада амалга оширилаётган тадбирлар, деди В. А. Кириллин, Иттифоқ Совети ва Миллатлар Совети депутатларининг нутқларида якдиллик билан қўллаб-қувватланди ва маъқулланди.

Раислик қилувчи табиатни муҳофаза қилишни янада яхшилаш ва табиий ресурслардан рационал фойдаланиш тадбирлари тўғрисида СССР Олий Советининг қарорини қабул қилишга ўтишни таклиф этади.

Сессия бу қарорни бир овоздан қабул қилади.

СССР Олий Совети сессия кун тартибининг навбатдаги масаласини қараб чиқишга киришади.

Иттифоқ Совети қонун лойиҳаларини тайёрловчи комиссиясининг раиси, депутат **И. В. Капитонов** СССРда меҳнаткашлар депутатлари советлари депутатлари статуси тўғрисида СССР қонуни лойиҳаси ҳақида доклад қилди.

СССРда меҳнаткашлар депутатлари Советлари депутатлари статуси тўғрисидаги қонун лойиҳаси ҳақида депутат И. В. Капитонов докладидан кейин кун тартибидаги иккинчи модда юзасидан музокаралар бошланди. Докладни муҳокама қилишда депутатлардан **И. К. Лутак, А. Н. Шибалов, Г. М. Акимбетова, Н. М. Матчонов, Ф. С. Кураленок, Р. А. Руденко** қатнашдилар.

СССР Олий Совети «СССРда меҳнаткашлар депутатлари Советлари депутатлари статуси тўғрисида»ги СССР қонунини бир овоздан тасдиқлайди.

Навбатдаги масала — СССР Олий Судини сайлаш тўғрисидаги масала юзасидан СССР Олий Совети Президиумининг раиси **Н. В. Подгорний** нутқ сўзлади.

СССР Олий Совети СССР Олий Суди составини бир овоздан сайлайди.

Кун тартибидаги 4-модда — СССР Олий Совети Президиумининг фармонларини тасдиқлаш тўғрисида СССР Олий Совети Президиумининг секретари депутат **М. П. Георгадзе** доклад қилди. У саккизинчи чақириқ СССР Олий Советининг учинчи сессиясидан кейин ўтган давр ичида СССР Олий Совети Президиуми СССР конституцияси талабларига мувофиқ СССР Олий Совети тасдиқлаши лозим бўлган фармонларни қабул қилганлигини маълум қилди. Докладчи ана шу фармонларни қабул қилиш зарурлигини асослаб берди.

СССР Олий Совети СССР Олий Совети Президиумининг фармонларини тасдиқлади ҳамда тегишли қонун ва қарорлар қабул қилди.

Саккизинчи чақириқ СССР Олий Советининг тўртинчи сессияси шу билан ўз ишини тамомлади. (ТАСС).

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

С. МУҲАММАДЖОНОВГА «ЎЗБЕКИСТОН ССРДА ХИЗМАТ КЎРСАТГАН АГРОНОМ» ФАХРИЙ УНВОНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Қишлоқ хўжалигидаги кўп йиллик, самарали ишлари ва колхоз ишлаб чиқаришини ривожлантириш соҳасидаги хизматлари учун Тошкент область Калинин районидаги «Ленин йўли» колхозининг раиси Сидиқ **Муҳаммаджоновга** «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган агроном» фахрий унвони берилсин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари А. АБДАЛИН.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари Ҳ. ПУЛАТОВА.

Тошкент шаҳри.
1972 йил 19 сентябрь.

АТОҚЛИ ОЛИМА

ТЎЙХАТ ЎРНИДА

Бу олимани республикада танимайдиган киши бўлмаса керак. Унинг номи ҳамма ерда ҳам ҳурмат билан тилга олинади: ажойиб аёл! Ҳар соҳада ундан ўрнак олса арзийди! Кам гапириб кўп ва мазмунли иш қилади. Ўзига ҳам, бошқаларга ҳам талабчан. Вақтни тежайди, ҳар бир ишга улгуради. Илмий ишни тажрибага боғлаб олиб боради.

40 йил ичида бу заковатли аёл томонидан қилинган илмий-педагогик ишларга бир назар ташлаб кўрайлик. Маъсуда Аъзамовнанинг катта ишларга қўл уриб, республикамизда фан - техникани тараққий эттиришдаги, мутахассис кадрларни тарбиялаб вояга етказишдаги хизматларини кўриб, ич-ичимиздан қувонамиз.

...Дугонам Инобат Устамирзаева билан ўрта мактабни аъло баҳо билан битириб, Тошкент тўқимачилик институтига келдик. Институтнинг дарвозаси олдида Маъсуда Аъзамовнага дуч келдик. Аввал, уялиб, бир-биримизга қарадик. Кейин шу ерда ўқимоқчи бўлганимизни айтдик. Маъсуда Аъзамовна бироз ўйланиб кейин дедилар:

— Бизнинг институтда ўқиш анча оғир: кўп қизлар математика, физика, чизмачилик фанларини яхши ўзлаштира олмай, ўқишни ташлаб кетишади. Сизлар ҳам шундай қилмайсизларми?

Иккимиз ҳам бир оғиздан: «Ўқиймиз», деб жавоб қилдик.

Бу, 1945 йили бўлган эди. Биз кириш имтиҳонларидан яхши ўтдик. 1950 йилда институтни муваффақиятли битирдик. Кейин бизни шу ерда аспирантурада қолдиришди.

Маъсуда Аъзамовна иккаламизга ҳам билим олишда катта ёрдам бердилар. Очиғи, илмий раҳбаримиз бўлдилар. Биз шундан бери кандидатлик диссертациясини ёқлаб, ўзимизга таълим берган, тарбиялаган институтда ишлаяпмиз. Доцент З. А. Мухаметнурова, декан И. Абдураҳимова, доцент Ф. Ғуломова, С. Аҳмедова, М. Низомова ва бошқалар ҳам Маъсуда Аъзамовнанинг шогирдларидир.

Маъсуда Аъзамовнанинг ҳаёт йўли дафтарини варақлаймиз. Унинг фаолияти Москвадаги Плеханов номли халқ хўжалиги институтидан бошланди. Институтда ўқиб юрган вақтдаёқ илмий ишлар билан шуғулланди. Пахта толаси, ип газламаларнинг сифатини яхшилаш масалалари, Маъсуда Аъзамовнанинг диққат-эътиборида бўлди. Жуда кўп адабиётлар ўқиди. Тажрибалар ўтказди. Сўнг қўлига қалам олиб, «Тола, ип газламаларнинг мустаҳкамлигини аниқлашдаги рационал методлар» деган қўлланма ёзди. Бу қимматли асардан олий ўқув юртларининг студентлари ҳозир ҳам дарслик сифатида фойдаланиб келишмоқда.

1942 йилда Маъсуда Аъзамовна, «Намликнинг пахта ипи хусусиятлари таъсирига доир» темада кандидатлик диссертациясини ёқладилар. 1958 йилда «Тола ва ипларнинг сифатига механик шикастланишларнинг таъсири» деган темада докторлик диссертациясини муваффақиятли ҳимоя қилдилар.

Ҳа, ўзбек хотин-қизлари орасида биринчи бўлиб техника фанлари доктори деган илмий даражани олишга сазовор бўлдилар. Олиманинг бу тадқиқоти пахта тозалаш, тўқимачилик саноати, конструкторлик бюроларида, илмий-текшириш ва диссертация ишларида кенг фойдаланилмоқда. М. А. Хожинова ўзининг илмий изланишлари билан пахтачилик, тўқимачилик фани ва саноатини ривожлантиришга салмоқли ҳисса қўшди. Улар юздан ортиқ илмий асар яратдилар. Маъсуда Хожинованинг раҳбарлигида 22 фан кандидати ва фан доктори диссертация ёқлади.

М. А. Хожинова — 1957 йилдан бери институтимизнинг ректори. Институт ҳаётида бўлгани каби партия, хўжалик, жамоат ишларида ҳам фаол қатнашмоқдалар. Тошкент шаҳар партия комитети аъзолигига, шаҳар ва Фрунзе район Совети депутатлигига кўп марта сайланганлар. 1961 йилдан бери Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг академиги.

Маъсуда Аъзамовнанинг хизматлари партия ва ҳукуматимиз томонидан муносиб тақдирланди: Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан ва техника арбоби, Ленин ордени, кўпгина медаллар билан мукофотланганлар.

Республикамиз жамоатчилиги Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг ҳақиқий аъзоси профессор М. А. Хожинованинг туғилганига олтмиш йил, илмий-педагогик ва ижтимоий фаолиятига қирқ йил тўлишини нишонламоқда. Биз, олимлар ҳам ҳурматли устозимизни юбилей кунида яна бир бор муборакбод қиламиз.

Васила ҒОЗИЕВА
Тошкент тўқимачилик ва енгил саноати институтининг катта ўқитувчиси, техника фанлари кандидати.

САККИЗИНЧИ ЧАҚИРИҚ СССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ТЎРТИНЧИ СЕССИЯСИ

«СССРДА МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ СОВЕТЛАРИ ДЕПУТАТЛАРИНИНГ СТАТУСИ ТЎҒРИСИДА»ГИ ҚОНУН ЛОЙИҲАСИ ҲАҚИДА

Иттифоқ Совети қонун лойиҳалари тайёрловчи комиссияси раиси депутат И. В. КАПИТОНОВ доклади

Депутат ўртоқлар!

Иттифоқ Совети ва Миллатлар Советининг қонун лойиҳалари тайёрловчи комиссиялари ва мандат комиссиялари «СССРда меҳнаткашлар депутатлари Советлари депутатларининг статуси тўғрисида»ги қонун лойиҳасини сизнинг муҳокамангизга тақдим этадилар. Сизларга маълумки, КПСС XXIV съезди бундай қонунни ишлаб чиқиш зарур эканлигини кўрсатган эди.

Съезднинг тарихий қарорлари эндиликда партиянинг, барча халқнинг бутун фаолиятини белгилаб бермоқда. Съезд қарорлари изчиллик билан амалга оширилмоқда. Ўтган бир ярим йил мобайнида экономикани ривожлантириш, меҳнаткашларнинг фаровонлиги ва маданиятини юксалтириш соҳасида олға қараб янги, улкан катта қадам қўйилди. Съезд белгилаб берган тинчлик программаси муваффақиятли суратда амалга оширилмоқда, мамлакатимизнинг ташқи сиёсий позициялари тобора кўпроқ мустаҳкамланмоқда, социализм кучларининг халқаро майдондаги таъсири кучайиб бормоқда.

Коммунизм қуриш йўлидаги курашни социалистик демократияни ҳар томонлама ривожлантиришдан, Совет давлатини мустаҳкамлашдан, жамиятни сиёсий жиҳатдан ташкил этишнинг бутун системасини янада такомиллаштиришдан асло ажратиб бўлмайди.

Меҳнаткашлар депутатлари Советлари социалистик давлатимизнинг сиёсий негизидир. Советлар бу давлатнинг демократик характерини тўла-тўкис ифода этади. В. И. Ленин таъкидлаб ўтганидек, Советлар меҳнаткашларнинг бевосита ташкилоти бўлиб, давлатни бошқаришда уларнинг ғоят кенг иштирок қилишларини таъминлайди.

Ҳозирги вақтда икки миллиондан ортиқ киши Советларга депутат қилиб сайланган. Бу депутатлар шонли ишчилар синфимизнинг, колхозчи деҳқонларимизнинг, меҳнаткаш зиёлиларнинг, аҳоли барча социал гуруҳлари ва табақаларининг, СССРдаги барча миллат ва элатларнинг вакилларидир. Ишчилар билан колхозчилар депутатларнинг ярмидан кўпроғини ташкил этади. Халқимиз кўпгина олимларни, инженерларни, врачларни, ўқитувчиларни, адабиёт ва санъат арбобларини, ҳарбий хизматчиларни Советларга депутат қилиб сайлади. Депутатлардан қарийб бир миллион киши хотин-қизлардан иборат. Барча депутатларнинг тўртдан бир қисмидан кўпроғи ёшлардир. Бинобарин, депутатларнинг состави совет жамиятининг социал структурасини, унинг енгилмас бирлигини, СССР халқларининг тош-метиндек мустаҳкам жипслиги, дўстлиги ва қардошлигини акс эттиради.

Коммунистик партия Советларнинг ролини муттасил ошириш йўлини тутмоқда. Бу XXIV съезд қарорларида аниқ ифода этилди. Съезд партия томонидан кўрилган тадбирлар натижасида Советларнинг фаолияти актив ва кўп қиррали бўлиб қолганлигини, хўжалик ва маданий қурилишнинг асосий соҳаларидаги ишлар аҳволи устидан уларнинг контроли кучайганлигини таъкидлаб, Советлар ўз функцияларини тўлароқ амалга оширишлари лозим эканлигини уқтириб ўтди, Советларнинг ишларини янада такомиллаштиришнинг асосий йўналишларини белгилаб берди. Съездда депутатларнинг ролини янада ошириш керак эканлиги кўрсатилди.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Леонид Ильич Брежнев Марказий Комитет номидан қилган ҳисобот докладида бундай деди: «Олий Советлардан тортиб посёлка Советларига қадар депутатларнинг статусини — уларнинг ваколатлари ва ҳуқуқларини, шунингдек мансабдор шахсларнинг депутатларга нисбатан бурчларини белгилаб берадиган махсус қонун ишлаб чиқиш пайти келди. Бизнинг фикримизча, бундай қонуннинг қабул қилиниши депутатларнинг обрўси ва активлигини оширган бўлур эди». Съезд бу таклифни маъқуллади ва уни ўз резолюциясига ёзиб қўйди. Партия билан халқ бу таклифни қўллаб-қувватлади.

Съезднинг кўрсатмасига мувофиқ, депутатларнинг статуси тўғрисида муҳокамангизга тақдим этилган қонун лойиҳаси тайёрланди.

Комиссиялар қонун лойиҳасини ишлаб чиқиш вақтида совет вакиллик системасининг асосий принципларига амал қилдилар. Бу принциплар социализм шароитида давлат ва ижтимоий тузум тўғрисидаги ленинча ғояларни мужассамлаштиради ва конституциямизга ёзиб қўйилгандир. Қонун лойиҳасида амалдаги иттифоқ ва республика қонунлари эътиборга олинди. Айни вақтда унда ҳозирги шароитда Советлар олдида турган вазифаларга мувофиқ депутатларнинг ваколатини кенгайтирадиган бир қанча янги қоидалар баён қилинган.

Депутатлар статуси тўғрисидаги қонун лойиҳаси Умумиттифоқ қонун акти сифатида тайёрланди. Бу қонун акти қишлоқ ва посёлка Советларидан тортиб СССР Олий Советига қадар барча Советлар фаолиятининг энг муҳим, умумий масалаларини ҳал этиши лозим. Масалани ҳал этишга бундай ёндошиш давлат тузумимизнинг моҳиятидан, барча звенодаги Советларнинг фаолиятини, шунингдек, депутатларнинг ишларини ташкил этиш ва йўлга қўйиш принциплари муштарак эканлигидан келиб чиқади. Бизда барча звенодаги Советлар депутатларининг корхона ва ташкилотлардаги мансабдор шахслар билан муносабатлари ҳам принцип жиҳатидан бир хил бўлган асосга таянади.

Ҳамма босқичлардаги Советлар депутатларининг фаолияти ва ваколатлари тўғрисидаги асосий низомлар қонунчилик практикамизда биринчи марта депутатлар статуси тўғрисидаги қонунда мужассамланган ҳолда баён этилди. Шуни айтиш керакки, депутатлар статуси тўғрисидаги қонунни тайёрлаш учун кўпгина дастлабки ишларни бажариш талаб этилди. Бу ишда кўпгина депутатлар, партия ва совет ходимлари, олимлар қатнашдилар.

Депутатлар статуси билан боғлиқ масалалар матбуот саҳифаларида муҳокама қилинди. Қонун лойиҳаси юзасидан иттифоқдош республикалар Олий Советларининг Президиумларидан, марказий министрликлар ва республика министрликлари ҳамда идораларидан, илмий муассасалардан таклиф ва мулоҳазалар олинди. Лойиҳа устида ишлаш жараёнида бу таклиф ва мулоҳазаларнинг талайгина қисми эътиборга олинди. Бу эса практика талабларини, депутат фаолиятининг етилган масалаларини лойиҳада тўлароқ акс эттириш имконини берди.

Комиссиялар ишлаб чиққан Қонун лойиҳаси СССР Олий Совети Президиуми томонидан кўриб чиқилди ва маъқулланди.

Депутат ўртоқлар!

Қонун лойиҳаси сизларга тарқатилди. Сизлар бу лойиҳа билан танишиб чиқиш имкониятига эга бўлдингиз. Шу сабабли қонун лойиҳасининг асосий қоидаларигагина тўхталиб ўтишга ижозат берасиз.

Лойиҳа кириш қисми ва тўрт бўлимдан иборат. Кириш қисми депутатнинг ролини кўрсатиб беради, депутат фаолиятининг сиёсий моҳияти ва асосий вазифасини характерлайди.

Бизнинг жамиятда депутатнинг мавқеи, аввало, шу нарса билан белгиланадики, у Советлар томонидан давлат ҳокимиятини амалга оширишда қатнашишга, халқнинг иродаси ва манфаатларини ифодалашга халқ томонидан вакил қилингандир. Коммунистик партиянинг сиёсати, бу сиёсатни оғишмай амалга ошириш учун кураш олиб бориш Советлар ва Совет депутатлари бутун фаолиятининг мустаҳкам негизидир.

Ҳозирги даврда партиянинг иши бутун халқнинг муштарак иши бўлиб қолди, коммунизм қурилиши эса халқнинг олий мақсадидир. Депутатлар ўзларининг бутун куч ва билимларини ана шу буюк ишга бағишламоқдалар. Улар халққа, социалистик Ватанга фидокорона хизмат қилишлари билан, меҳнаткашларнинг туб манфаатларини ҳамиша изчиллик билан қатъиқ туриб ҳимоя қилаётганликлари туфайли иззат-ҳурматга сазовор бўлдилар.

Депутатлар фаолиятининг мазмунини белгилайдиган ва Советларнинг кундалик ишида қатъий қарор топган бу принциплар қонун лойиҳасида ўз ифодасини топди.

Лойиҳанинг биринчи бўлимида депутатнинг статусини белгилайдиган умумий қоидалар, унинг ваколат муддатлари, бу соҳада умумиттифоқ ва республика қонунларининг ўзаро муносабати баён қилинган.

Халқ вакиллиги органлари бўлмиш Советларнинг энг муҳим хусусияти шундан иборатки, улар давлат ва жамоат ташкилотларининг хусусиятларини узвий равишда бирга қўшиб олиб борадилар. Бу эса, депутат фаолиятининг характерини ҳам белгилаб беради. Қонун лойиҳасида айтилганидек, депутатлар ўз ваколатларини ишлаб чиқариш ёки хизмат фаолиятини тўхтатмаган ҳолда бепул амалга оширадилар.

В. И. Ленин буржуа парламентаризмининг концепцияларини рад этиб, бундай деган эди: депутатлар «ўзлари ишлашлари, ўз қонунларини ўзлари бажаришлари, турмушда ҳосил бўлган нарсаларни ўзлари текширишлари, ўз сайловчилари олдида бевосита ўзлари жавобгар бўлишлари лозим». (Асарлар, 25-том, 467-бет).

Ана шу ленинча ғоя қонун лойиҳасида ҳам мужассамланди. 2-моддада таъкидлаб ўтилганидек, Советлар томонидан давлат ҳокимиятининг амалга оширилиши Советнинг бутун ишида ҳар бир депутатнинг актив иштирокига асосланади. Депутатлар давлат, хўжалик ва социал-маданий қурилиш масалаларини ҳал этадилар, Советларнинг қарорларининг амалга оширишни ташкил этадилар, давлат органларининг, корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг ишини контроль қилишда, шунингдек Советларнинг бошқа ваколатларини амалга оширишда қатнашадилар.

Совет — давлат ҳокимиятининг коллектив органи бўлиб, халқнинг сайлаб қўйилган, мухториятли вакилларидан иборатдир. Советнинг муваффақиятли ишлаши ҳар бир депутатга боғлиқдир. Лойиҳанинг иккинчи бўлими депутатнинг Советдаги ишига бағишланган. Бу бўлимда депутатларнинг Советдаги ўз фаолияти билан боғлиқ бўлган ваколатлари, шунингдек, Совет ва Совет органларининг депутатларга нисбатан бурч ва ҳуқуқлари белгиланган.

Маълумки, Совет компетенциясига киритилган асосий масалалар Советнинг сессияларида ҳал қилинади. Партия ҳужжатларида уқтириб ўтилганидек, Советлар сессиясининг ишини янада такомиллаштириш уларнинг ролини оширишнинг зарур шартларидан биридир. Бу йўл кейинги йилларда қонунчиликда ҳам, практикада ҳам ўтказиб келинмоқда.

Советларнинг сессиялари қонунда белгиланган муҳлатларда чақирилади. Сессияларда қараб чиқиладиган масалаларнинг доираси кенгайтирилди. Советлар фаолиятига оид саноат ва қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини, капитал қурилишни, савдо-сотиқ ва маиший хизматни, коммунал хўжаликни, халқ маорифи ва соғлиқни сақлашни, маданиятни ривожлантириш, жамоат тартибини таъминлашга доир туб масалалар сессиялар муҳокамасига қўйилмоқда. Бу эса Советларнинг хўжалик-ташкилотчилик ва маданий-тарбия функцияларини тўлароқ амалга оширишларига ёрдам беради.

Депутат сессияга тайёргарликда ва унинг ишида қатнашиш билан Советнинг партия ва давлат директиваларини, халқ хўжалик планларини бажариш, меҳнаткашларнинг турмуш шароитини яхшилаш соҳасидаги вазифаларини муваффақиятли ҳал этишига ёрдам беради. Айни вақтда у давлатни бошқариш мактабини ўтайди. Шу сабабли, қонун лойиҳасида кўрсатиб ўтилганидек, депутатнинг сессияларда актив иштирок қилиши унинг асосий бурчларидан биридир.

Депутатлар ҳал этилиши лозим бўлган масалалар устида жиддий фикр юритиш, жойлардаги ишнинг аҳволи билан танишиб чиқиш, сайловчиларнинг фикрини суриштириб билиш учун етарли фурсатга эга бўлганларида, сессиялар кўпроқ самара беражагини тажриба кўрсатиб турибди. Бу сессияларда кўриладиган масалаларни иш ва ҳаётни яхши билган ҳолда пухта муҳокама қилиш имконини беради. Шу муносабат билан сессия чақириладиган вақт ва жой тўғрисида, Совет муҳокамасига қўйиладиган масалалар ҳақида депутатни барвақт хабардор қилиш ҳамда бу масалалар юзасидан зарур материалларни тақдим этиш вазифаси Советларнинг тегишли органлари зиммасига юкланади.

Депутатларнинг доимий комиссиялардаги иши муҳим аҳамиятга эгадир. Советлар комиссияларга таяниб кўп масалаларни ҳал этадилар, қабул этилган қарорларнинг бажарилишини ташкил қиладилар. Ҳозирги вақтда Советларда жами уч юз мингдан ортиқ доимий комиссия ташкил этилган. Бу комиссияларнинг составида бир миллион етти юз мингдан ортиқ депутат бор. Бу — бошқарув аппаратининг фаолиятини такомиллаштиришга, хўжалик-сиёсий вазифаларни бажаришга анча таъсир кўрсатадиган катта кучдир.

Депутат ўртоқлар!

Маълумки, ҳозирги шароитда партия ва давлатнинг иқтисодий сиёсатини амалга ошириш учун ҳамма босқичлардаги Советларнинг роли ва масъулияти ортиб бормоқда, Бу эса, ўз навбатида депутатларнинг ижтимоий ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш билан боғланган амалий вазифаларни ҳал этишга меҳнаткашларни сафарбар қилиш соҳасида амалий ташкилотчилик ишларини олиб боришларини кўзда тутади.

Депутатлар коммунизм учун, тўққизинчи беш йиллик план топшириқларини бажариш учун курашнинг ҳамма соҳаларида фидокорлик билан ижодий иш қилаётганликларини кўрсатадиган мисоллар ҳаётда кўп учрайди.

Депутатлар барча корхоналар ва қурилишларда ишлаб чиқариш қувватларидан фойдаланишни яхшилаш учун актив иш олиб бормоқдалар, техника тараққиётини жадаллаштириш, меҳнат унумдорлигини ошириш ва маҳсулотнинг сифатини яхшилаш учун ҳаракат қилмоқдалар.

Ҳозирги кунда Қозоғистонда, Сибирда ва мамлакатимизнинг бошқа районларида минг-минглаб депутатлар шу йилнинг ғоят мураккаб об-ҳаво шароитида ҳосил учун курашнинг олдинги сафларида бормоқдалар. Пойтахтимиздаги депутатлар Москвани намунали коммунистик шаҳарга айлантириш учун кенг кўламда самарали иш қилмоқдалар.

Қонуннинг қабул қилиниши депутатларнинг янада кенг кўламдаги ижодий ишлари учун шарт-шароит яратиб беради. Лойиҳада айтиладики, депутат ишлаб чиқариш ва ижтимоий-сиёсий ҳаётда, Советларнинг қарорларини амалга оширишда актив қатнашади.

Қонун лойиҳаси депутатнинг Советдаги асосий ҳуқуқларини белгилаб беради. Қонун лойиҳасида айтиладики, депутат сессияда қараб чиқиладиган ҳамма масалалар юзасидан ҳал қилувчи овоздан фойдаланади. Совет органларига сайлаш ва сайланиш ҳуқуқига эга бўлади. Депутат муҳокама этиладиган масалаларнинг моҳияти юзасидан, Совет тузадиган органларнинг шахсий состави юзасидан таклиф киритиш, ўз таклифларини асослаб нутқ сўзлашга ҳақлидир.

Маълумки, депутатларнинг муваффақиятли ишлаши уларнинг мулоҳаза ва таклифлари нечоғли эътибор билан қараб чиқилиши ва амалга оширилишига кўп жиҳатдан боғлиқдир. Советлар ва уларнинг ижроия комитетлари бу соҳада ҳали кўп иш қилишлари керак.

Қонун лойиҳасида депутатлар томонидан сессияга қўйиладиган таклифлар ва мулоҳазаларни қараб чиқиш тартиби белгиланади. Шу билан бирга, қонун лойиҳасида таъкидлаб ўтилганидек, давлат органлари ва мансабдор шахслар депутатларнинг мулоҳаза ва таклифларини белгиланган муддатларда қараб чиқиб, зарур чораларни кўриш ва бунинг натижаларини депутатга ҳамда Советларнинг тегишли органларига хабар қилишга мажбурдирлар. Бу қоидаларнинг амалга оширилиши депутатларнинг ташаббусини янада кўпроқ кучайтиришга ёрдам беради.

Кейинги вақтларда СССР Олий Совети ва иттифоқдош ҳамда автоном республикалар давлат ҳокимияти олий органларининг қонун чиқариш фаолияти кенгайди. Ер ва сувдан фойдаланиш ҳамда уларни муҳофаза қилиш тўғрисида, меҳнат, соғлиқни сақлаш ҳақида, никоҳ ва оила тўғрисида ва ғоят муҳим бўлган бошқа бир қанча масалалар юзасидан янги қонунлар қабул қилинди. Бу қонунлар мамлакатимиздаги ижтимоий муносабатлар тараққиётининг ҳозирги босқичини, ривож топган социалистик жамиятнинг эҳтиёж-талабларини акс эттиради.

СССР Олий Совети, иттифоқдош республика, автоном республика Олий Совети депутатининг қонун чиқариш ташаббуси ҳуқуқи тўғрисидаги модданинг лойиҳага киритилганлиги депутатларнинг қонунларни тайёрлашдаги ролини оширишга шубҳасиз ёрдам беради.

Советлар хўжалик ва маданий қурилишнинг асосий соҳаларидаги ишларнинг аҳволини, бошқарув аппаратининг ишини контроль қилишга кўпроқ эътибор бера бошладилар. Олий Советларнинг сессияларида Министрлар Советларининг докладлари, министрликлар ва идораларнинг ҳисоботлари муҳокама қилинмоқда. Маҳаллий Советлар ижроия комитетларининг, уларнинг бўлимлари ва бошқармаларининг ҳисоботларини мунтазам суратда тинглаб турадилар.

Қонун лойиҳаси Советнинг топшириғига биноан депутатнинг Совет қараб чиқадиган масалалар юзасидан давлат органлари, корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг ишини текширишга ҳақли эканлигини кўзда тутади. Шу билан бирга, депутатнинг ўзи корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг ишини текшириш тўғрисидаги масалани Советда ва унинг органларида ўртага қўйиш ҳуқуқига эгадир. Депутатларнинг шундай текширишларда иштирок қилиши партия ва ҳукуматнинг айрим масалалар юзасидан берган Директивалари жойларда қандай бажарилаётганлиги устидан контролни янада кўпроқ кучайтириш имконини беради.

Депутатлик сўрови Советнинг бошқарув органлари ва мансабдор шахслар иши устидан контроль қилишининг таъсирчан воситаларидан биридир. Ишнинг бу формаси кундалик практикада тобора кўпроқ қўлланилмоқда. Ўтган йили депутатлар Советларнинг сессияларида 40 мингга яқин сўров киритилганлигини айтиб ўтиш кифоядир.

Қонун лойиҳасининг 14-моддасида конституцион нормаларга асосланиб ва мавжуд практикани ҳисобга олиб, СССР Олий Совети депутати, иттифоқдош республика Олий Советининг депутати, автоном республика Олий Советининг депутати тегишли равишда СССР ҳукуматига, иттифоқдош республика ҳукуматига, автоном республика ҳукуматига ёки министрларга ва Олий Совет тузадиган бошқарувнинг бошқа органлари раҳбарларига сўров билан мурожаат қилиш ҳуқуқига эга бўлади.

Бундан ташқари, иттифоқдош республика Олий Советининг депутати ва автоном республика Олий Советининг депутати республика территориясида жойлашган умумиттифоқ қарамоғидаги корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг раҳбарларига республика ихтиёрига берилган масалалар юзасидан сўров билан мурожаат қилиш ҳуқуқига ҳам эга бўлади.

Маҳаллий Советларнинг депутатлари эса ижроия комитетга, унинг бўлимлари ва бошқармалари раҳбарларига, шунингдек Совет территориясида жойлашган корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг раҳбарларига мазкур Совет компетенциясига берилган масалалар юзасидан сўров билан мурожаат қилиш ҳуқуқига эга бўладилар.

Шундай қилиб, депутатларнинг бу борадаги ҳуқуқлари ғоят кенгайтирилади. Бу эса етилган масалаларни ҳал этишга, мавжуд камчиликларни бартараф қилишга актив таъсир кўрсатиш имконини беради.

Советлар ва уларнинг депутатлари социалистик қонунчилик ва ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлашда муҳим роль ўйнайдилар. Қонун лойиҳасида бунга алоҳида эътибор берилган. Давлат ҳокимиятининг вакили бўлмиш депутат ҳамиша Совет қонунларини муҳофаза қилиши лозим. Гражданлар ҳуқуқлари ва қонуний манфаатлари ёки жамоат тартиби бузилган тақдирда депутат бундай бузишларга барҳам беришни талаб қилишга ҳақлидир.

Депутат мансабдор шахсларга, корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг маъмуриятига, милиция ходимларига ўз талаби билан мурожаат қилган тақдирда, улар бузишларга барҳам бериш учун ва зарур ҳолатларда эса айбдорларни жавобгарликка тортиш учун дарҳол чора кўришга мажбурдирлар.

Депутат ўртоқлар!

Омма билан чамбарчас алоқа боғлаш, доим оммага таяниш — Советлар фаолиятининг энг муҳим хусусияти. Советларнинг коммунистик қурилиш вазифаларини муваффақиятли ҳал этишлари гаровидир. Бу алоқаларнинг тобора мустаҳкам, кенг ва кўп қиррали бўлиши тўғрисида ғамхўрлик қилиш ҳар бир депутатнинг бурчидир. Депутат ҳар қандай ишни бажарганида — Советнинг сессиясида сўзга чиққанида ёки доимий комиссияда масалаларни муҳокама қилганида, гражданларни қабул қилганида ёки уларнинг аризалари билан шуғулланганида, корхона ёки муассаса ишларини текширишда қатнашганида ҳамиша халқ манфаатларига асосланиб иш кўриши, халқнинг хоҳиш-иродасини тўғри ифода қилиши лозим.

Депутат, аввало, умумдавлат манфаатларига асосланган ҳолда, сайлов округида яшовчи аҳолининг талаб-эҳтиёжларини, шунингдек республиканинг, автоном областнинг, миллий округнинг иқтисодий, маданий, миллий хусусиятларини ва бошқа хусусиятларини эътиборга олиши лозим.

Депутатларнинг сайловчилар наказларини бажариш соҳасидаги иши муҳим аҳамиятга эгадир. Кишиларнинг юксак сиёсий онглилиги, уларнинг давлат ва жамоат ишларидан, етилган социал-иқтисодий проблемаларни ҳал этишдан манфаатдорлиги ана шу наказларда ўз ифодасини топади. Сайловчиларнинг йиғилишларида муҳокама этилган ва маъқулланган наказлар жуда катта аҳамият касб этади.

Советлар сайловчиларнинг наказларини бажариш соҳасидаги ишларида кўп тажриба тўпладилар. Лоақал қуйидаги факт буни исбот қилади: кейинги вақтларда сайланган Советлар ярим миллиондан ортиқ наказни бажариш учун қабул қилдилар. Сайловчиларнинг хоҳиш-иродасини ифода этувчи наказларга нисбатан бундай муносабат социалистик давлат тузумидагина бўлиши мумкин. Бу нарса қонун лойиҳасида ўзининг конкрет ифодасини топади. Қонун лойиҳасида бундай дейилади: наказлар Совет томонидан қараб чиқилади, халқ хўжалик планларини ишлаб чиқиш ва бюджетни тузиш вақтида ҳисобга олинади. Депутатлар сайловчиларнинг наказларини амалга ошириш учун ҳаракат қиладилар, бу наказларни бажариш учун аҳолини уюштирадилар.

Советларнинг омма билан алоқани мустаҳкамлашлари депутатларнинг бевосита меҳнаткашлар ўртасида қандай иш олиб бораётганликларига кўп жиҳатдан боғлиқдир. Қонун лойиҳасининг учинчи бўлими депутатлар фаолиятининг шу жиҳатига бағишланган. Бу бўлимда депутатнинг сайлов округидаги ишига доир турли масалалар ҳал этилади. Лойиҳада таъкидлаб ўтилганидек, депутатларнинг сайловчилар билан кун сайин амалий алоқа боғлашлари ҳар бир Совет фаолиятининг самарали бўлиши учун зарур шартдир.

Кейинги вақтларда депутатлар практикаси меҳнат коллективларида ҳам, аҳоли истиқомат қиладиган жойларда ҳам олиб борилаётган оммавий ишнинг кўпгина янги формалари билан бойитилди. Лойиҳада айтиладики, депутат сайловчилар ўртасида олиб борадиган ишида Совет активи, жамоат ташкилотлари, аҳоли жамоатчилик ихтиёрий органларининг ёрдами ва мададига таянади.

Маълумки, гражданларни қабул қилиш депутатнинг фаолиятида катта ўрин олади. Одамлар маслаҳат ва ёрдам сўраб депутат ҳузурига борадилар, қувончларини ҳам, ташвишларини ҳам у билан баҳам кўрадилар, кўнгилларида бор гапларини айтиб берадилар. Улар депутатлар олдига турли-туман масалаларни қўядилар. Бу масалалар кўпинча муҳим аҳамиятга эга бўлиб, омманинг кайфиятини акс эттиради. Шу сабабли қонун лойиҳасида кўзда тутилганидек, депутат ўзининг депутатлик фаолияти муносабати билан вужудга келадиган масалалар юзасидан тегишли таклифларни Советга тақдим эта олади, аҳолининг эҳтиёж ва талабларини Советга маълум қила олади.

Лойиҳанинг 19-моддасида бундай дейилган: депутат ўзи томонидан юборилган таклифлар, аризалар ва шикоятлар Совет территориясида давлат органларида, корхоналарда, муассасаларда қандай қараб чиқилаётганлиги устидан контролни амалга ошириш ҳуқуқига эгадир. Депутат ўзи томонидан қўйилган масалаларни қараб чиқишда шахсан қатнаша олади.

Депутатларнинг сайловчилар ҳузурида ҳисоб беришлари қандай катта аҳамиятга эга эканлиги маълум. 1970 ва 1971 йилларда барча депутатларнинг 95 процентдан кўпроғи сайловчилар олдида ҳисоб берди. Неча ўн миллионлаб меҳнаткашлар депутатлар билан учрашувларда қатнашди.

Депутатларнинг ҳисобдорлиги принципи қонун лойиҳасининг 6 ва 20-моддаларида ўзининг конкрет ифодасини топди. Бу моддаларда мавжуд практика ҳисобга олиниб, сайловчилар олдида ҳисоб бериш муҳлатлари ва тартиби белгиланган. Бундан ташқари, лойиҳада айтиб ўтилганидек, депутатлар Советнинг иши тўғрисида, планларнинг, Совет қарорларининг ва сайловчилар наказларининг бажарилиши тўғрисида ўз сайловчиларига ахборот берадилар.

Депутатнинг ҳисобдорлиги ва контроль қилиниши шу нарсадан далолат берадики, меҳнаткашлар депутатни сайлаш билангина чекланмай, ўз бурчларини қандай бажараётганлигини ҳам суриштириб била оладилар. Бизнинг Конституциямизда сайловчиларнинг депутатларни чақириб олиш ҳуқуқи баён қилинган. Депутатни чақириб олиш тартиби махсус қонунлар билан белгиланади. Сайловчиларнинг ана шу ҳуқуқи тўғрисида биз бугун қараб чиқаётган лойиҳада ҳам гапирилади.

Хуллас, қонун лойиҳаси Советлар ва Совет депутатларининг бутун иши кишилар кўз ўнгида бажарилишини, кишилар уларнинг ишини астойдил қўллаб-қувватлашларини, бу ишлар омманинг доимий назорати остида бажарилишини назарда тутади. Қонун лойиҳасига киритилган қоидалардан кузатилган мақсад — Советлар фаолиятидан оммани кенг хабардор қилишдан ҳам иборат.

Депутат ўртоқлар!

Коммунистик партия ва Совет давлати депутатнинг ўз ваколатларини ҳеч монесиз ва самарали амалга ошириши учун шарт-шароит яратиб бермоқда.

Амалдаги қонунларда депутатлик фаолиятининг бир қатор ташкилий-сиёсий, ҳуқуқий ва моддий гарантиялари белгиланган. Сизнинг муҳокамангизга тақдим этилган қонун лойиҳасининг тўртинчи бўлимида бу гарантиялар акс эттирилган ва кенгайтирилган. Бунда таъкидлаб ўтилишича, давлат органлари, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ва уларнинг мансабдор шахслари депутатнинг ваколатларини амалга ошириши учун унга ёрдам беришга мажбурдирлар.

Лойиҳада айтиладики, депутат ўз фаолиятига доир масалалар юзасидан давлат ва жамоат органларига, корхоналар, муассасалар, ташкилотларга ва мансабдор шахсларга мурожаат қила олади. Айни вақтда уларнинг депутат мурожаатини қараб чиқиб, қонунда белгиланган муҳлатда жавоб қайтариш мажбурияти кўзда тутилган.

Бу нарсани алоҳида таъкидлаб ўтиш керак. Бунинг боиси шуки, депутатнинг таклифларини амалга ошириш юксак даражада уюштирилмаганлигини, депутатларнинг таклифлари юзасидан қандай чоралар кўрилганлиги уларга баъзан маълум қилинмаётганлигини кўрсатадиган ҳоллар ҳануз учраб туради.

Депутатларнинг энг муҳим масалаларга доир таклифларига келганда шуни айтиш керакки, бу таклифлар Советларнинг ижроия комитетлари, министрликлар ва идораларнинг коллегиялари, Министрлар Советлари, Олий Советларнинг Президиумлари томонидан қараб чиқилиши лозим.

Советларнинг сессияларида қатнашиш ва қонун томонидан белгиланган бошқа ҳолларда депутатлар ўз ваколатларини бажариш учун ишлаб чиқариш ёки хизмат вазифаларидан озод қилинадилар. Депутатларнинг доимий иш жойида уларнинг ўртача иш ҳақи сақланади.

Депутат меҳнат ҳуқуқларининг баъзи гарантиялари қонун лойиҳасида янада ривожлантирилди ва конкретлаштирилди. Жумладан, қуйидагилар кўзда тутилади: ҳар бир Советнинг депутати аввалдан Советнинг розилигини олмай туриб маъмуриятнинг ташаббуси билан ишдан бўшатилиши, колхоз аъзолигидан чиқарилиши ёки камроқ ҳақ тўланадиган ишга кўчирилиши мумкин эмас.

Лойиҳада депутатларга юридик ёрдам кўрсатиш, уларга зарур материаллар бериш, тажрибаларни баҳам кўришни уюштириш масалаларига катта аҳамият берилади.

Депутатнинг вазифалари ортиб бораётганлигини, шунингдек депутат доим шуғулланиши лозим бўлган масалалар кўпайганлигини эътиборга олиб, Олий Советлар ва маҳаллий Советлар депутатларининг транспортда бепул юриш ҳуқуқидан кенгроқ фойдаланишлари кўзда тутилади.

Депутатлик дахлсизлиги тўғрисидаги қоидалар аниқланади ва конкретлаштирилади.

Кўп депутатлар, совет ходимлари, жамоатчилик вакиллари маҳаллий Советларнинг депутатлари кўкракка тақиб юрадиган нишонни таъсис этиш масаласини кўтардилар. Кўпчиликнинг фикрича, бу нарса депутат активлигини кучайтириш воситаларидан бири бўлур эди. Шу муносабат билан қонун лойиҳасида кўзда тутилганидек барча Советларнинг депутатларига депутатлик гувоҳномаси ва кўкракка тақиладиган нишон берилади, депутатлар булардан ўз ваколатлари муддати давомида фойдаланадилар.

СССР Олий Советининг депутатлари, иттифоқдош ва автоном республикалар Олий Советларининг депутатлари депутатлик нишони депутатдан кўп нарса талаб қилганлигини ўз тажрибаларидан яхши биладилар. Маҳаллий Советларнинг депутатлари учун бундай нишон таъсис этилиши ҳозирги кунда депутатлар олдига қўйилаётган катта талабларга мос бўлиб тушади.

Ўртоқлар, депутатларнинг ваколатларини белгилаб берувчи депутатлар статуси тўғрисидаги қонун лойиҳасининг асосий қоидалари шулардан иборат. КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И. Брежнев бундай деди: **«Ваколат** деган сўзда эса икки тушунча — ҳуқуқ ва бурч тушунчаси бирикиб кетган. Ўртоқлар, бу ҳам юксак иззат-ҳурмат, ҳам юксак масъулиятдир».

Бутун қонун лойиҳаси ҳам шунга асосланган. Қонун лойиҳаси депутатларнинг ҳуқуқларини кенгайтириб, уларнинг фаолият гарантияларини кучайтиргани ҳолда, ҳар бир депутатга ўзининг юксак номига муносиб бўлиб, бу номни фаол ишлаш билан оқлаш, ҳамма ишда халққа хизмат қилиш намунасини кўрсатиш бурчини юклайди.

Қонуннинг қабул қилиниши депутатларнинг ташаббусини ривожлантириш учун, Советларнинг бутун ишини янада юксак даражага кўтариш учун янги имкониятлар яратиб беради.

Янги қонуннинг амалга оширилиши амалдаги Умумиттифоқ қонунлари, шунингдек, иттифоқдош республикалар ва автоном республикалар қонунларининг баъзи қоидаларини унга мувофиқлаштиришни талаб этади. Шуни ҳам айтиб ўтиш керакки, республикалар аввалгидек бундан буён ҳам ўз қонунларига мувофиқ тегишли Советлар депутатлари ҳуқуқий мавқеининг ўзига хос хусусиятларини эътиборга олиб, зарурат бўлишига қараб депутатлик фаолиятига оид масалаларни ҳал этадилар.

Қонун кучга кириши билан ҳар бир Совет қонундаги қоидалар нуқтаи назаридан депутатлар билан олиб борадиган ишларини таҳлил этиб чиқса керак. Депутатлик фаолияти практикасида вужудга келадиган яхши тажрибаларнинг ҳаммасини доим умумлаштириш ва ёйиш зарур.

Бизнинг матбуотимиз, радио ва телевидениемиз бу соҳада кўп иш қила олади. «Известия» газетаси, «Советы депутатов трудящихся» журнали, республика, ўлка, область газеталари саҳифаларида янги қонун қоидалари қандай амалга оширилаётганлигига доир материалларни мунтазам суратда босиб чиқариш мақбул бўлур эди.

Депутатнинг иши кўп куч ва ғайрат сарфлашни талаб этади. Шу сабабли ҳар бир депутат ўзининг ҳамма ишларида ўзини ҳокимият органига сайлаган жамоат ташкилотлари меҳнат коллективларининг мададини доим ҳис этиб туриши ғоят муҳимдир. Депутатнинг активлиги, унинг ўз фаолиятида муваффақият қозониши кўп жиҳатдан шунга боғлиқ эканлигини тажриба кўрсатиб турибди.

Советлар депутатлари статуси тўғрисидаги қонуннинг қабул қилиниши социалистик демократияни, Совет давлатчилигимизни ривожлантиришда яна бир муҳим қадам бўлади. Бу ҳужжат Коммунистик партия ва Совет давлатининг депутат тўғрисида, тўла ҳуқуқли вакиллик органлари бўлмиш советларнинг ролини ошириш тўғрисида ғамхўрлик қилаётганликларини кўрсатувчи янги далил бўлади.

Депутат ўртоқлар!

СССР Олий Совети депутатларнинг статуси тўғрисидаги қонунни СССР ташкил топган куннинг 50 йиллиги арафасида муҳокама қилаётганлиги қувончли бир ҳолдир. Советлар мамлакатимизнинг халқларини кўп миллатли социалистик давлатга жипслаштиришда жуда катта роль ўйнадилар.

КПСС Марказий Комитетининг «Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи ташкил этилганлигининг 50 йиллигига тайёргарлик тўғрисида»ги қарорида кўрсатиб ўтилганидек, Советлар меҳнаткаш аҳолининг барча табақаларига яқинлиги ва манзур бўлганлиги туфайли кўп миллионли деҳқонлар оммасини, турли миллатларга мансуб барча меҳнаткашларни ишчилар синфи теварагига бирлаштириш имконини туғдирдилар. Советларнинг интернационал табиати республикаларнинг меҳнаткашлар оммасини ягона давлатни вужудга келтиришга отлантирди. Советлар фаолияти тажрибаси ишчилар ва деҳқонлар ғоят кенг ва изчил демократизм, тўла миллий тенглик асосида давлатни муваффақиятли суратда бошқара олишларини кўрсатди.

ССР Иттифоқининг ярим асрлик юбилейи социалистик демократизмнинг, совет халқлари бузилмас дўстлигининг, Коммунистик партия доно сиёсатининг, марксизм-ленинизмнинг ғолибона кучларининг янги, ёркин намойишига айланади.

(Қарсаклар).

Она-Ватан бўйлаб

ТЕРМОМЕТР ЎРНИГА ҚАЛАМ

ЛАТВИЯ:

Сиртдан қараганда мактаблардаги рангли бўрга ўхшаш махсус химик қалам деталь температурасини аниқловчи пухта ва қулай восита бўлиб чиқди. Рига лак-бўёқ заводи шундай қалам ишлаб чиқаришни ўзлаштирди. Мана шу термоиндикатор қаламининг чизиғи тус ўзгариши билан буюмнинг қизиб кетиши тўғрисида сигнал берибгина қолмай, унинг температурасини ҳам аниқ кўрсатади.

Бундай термометрлар радиотехника ва электрон саноатида, ҳаво транспортида — хуллас, аппаратнинг қизиш даражасини одатдаги ўлчов асбоблари билан аниқлаб бўлмайдиган ҳамма ерда кенг кўламда ишлатилади.

МОСКВА. «Красний богатирь» заводи маҳсулотига бўлган қизиқиш тобора ортмоқда. Ишчилар ўзаро мусобақани қизитиб, меҳнатда катта ютуқларни қўлга киритмоқдалар. Суратда: прессловчи Зинаида Пантелеева (чапда) ва Тамара Харитоновалар маҳсулот сифатини кўздан кечирмоқдалар.

В. Кувов фотоси.

МОСКВА. Ўрмон саноати марказий илмий текшириш ва лойиҳа — конструкторлик институтида ўрмон хўжалиги ишларини комплекс механизациялаш учун машина ва инструментларнинг янги намуналари яратилмоқда. Янги ЛП-2 машинаси ўрмон хўжалиги ишчилари учун жуда қулай келди. Суратда: биргина оператор бошқарадиган ЛП-2 машинасида дарахтни кўчириш пайти.

Б. Корзин фотоси.
ТАСС фотохроникаси.

ОЗАРБАЙЖОННИНГ ЯНГИ ТЭЦИ

Иккинчи Сумгаит теплоэлектроцентралининг тўрттала турбинаси тўла қувватга эришди. Жами 220 минг киловатт қувватли шу янги қурилишнинг саноат кўламида фойдаланишга топширилиши Озарбайжон ва Догистон шимолий қисмини энергия билан бир маромда таъминлаб туриш проблемасини ҳал этади.

Янги ТЭЦ — ғоятда тежамлидир. Ленинград, Таганрог, Запорожье ва мамлакатимизнинг бошқа шаҳарларидан юборилган такомиллаштирилган машиналар ва агрегатлар, автомат қурилмалар ёқилғини — газ ва қора мой сарфини 10 процент озайтиришга имкон беради.

Ҳозир Озарбайжонда йилига 12 миллиард киловатт-соат электр энергия ҳосил қилинмоқда.

(ТАСС).

А. САДАТ БИЛАН М. КАДДАФИНИНГ БАЁНОТИ

ҚОҲИРА, 19 сентябрь. (ТАСС). Миср президенти А. Садат ва Ливия революцион қўмондонлиги кенгашининг раиси М. Каддафи қўшма баёнот эълон қилдилар. Улар бу баёнотда Исроилнинг араб мамлакатларига қарши жиноий ҳаракатларини қораладилар.

Қишлоқларнинг ва қочоқлар учун очилган лагерларнинг ҳимоясиз аҳолисига қарши напалм ва бомбалардан фойдаланаётган Исроил ҳарбийларининг жиноий хуружлари дейилади баёнотда. Исроил агрессияси Фаластиндаги араб халқини қириб ташлаш ва Фаластиндаги қаршилик кўрсатиш ҳаракатини тугатиш мақсадларини кўзда тутганлигини кўрсатади.

Баёнотда таъкидлаб ўтилганидек, АҚШнинг Исроилга ҳар томонлама бераётган ёрдами асосий омил бўлиб, Исроилнинг янги агрессиясини рағбатлантиришда ҳал қилувчи роль ўйнайди.

СОВЕТ ФИЛЬМИГА МУКОФОТ

БЕЛГРАД, 19 сентябрь. (ТАСС мухбири Т. Кудрявцева).

Югославиянинг Крань шаҳрида бўлиб ўтган спорт ва туристик фильмлар халқаро фестивали мукофотларни тантанали топшириш маросими билан тугади.

Крань шаҳрининг катта мукофоти фестивал меҳмондўст хўжайинининг мукофоти иттифоқдош ва автоном республикаларда спортнинг ривожланишини акс эттирувчи, намойиш қилиш учун энг яхши картиналарни танлаб олганлиги учун СССР делегациясига берилди. Совет режиссёри Э. Климов «Спорт, спорт, спорт» фильми учун режиссёрлик ишига биринчи мукофот билан тақдирланди. «Музликларда ёз» лентасини яратган Эстония кино ҳужжатчилари жюрининг махсус дипломини олдилар.

Француз режиссёри Р. Поланскининг Англия мотоцикл пойгачиси Д. Стюарт тўғрисида ҳикоя қилувчи фильми фестивалнинг бош мукофоти «Олтин Триглав» (Триглав-Словениядаги энг баланд тоғ) мукофотини олди.

Беш кун давом этган фестивалда Англия, Венгрия, Италия, Канада, Польша, Румыния, СССР, АҚШ, ГФР, Югославия, Япония ва бошқа мамлакатларнинг кинематографчилари қатнашдилар.

ДУНЁ ОВОЗИ

чет эл хабарлари

ЧССР ПАРТИЯ—ҲУКУМАТ ДЕЛЕГАЦИЯСИ БЕРЛИНДА

БЕРЛИН, 19 сентябрь. (ТАСС). Германия Бирлашган Социалистик партияси Марказий Комитети ва Германия Демократик Республикаси Министрлар Советининг таклифига биноан, Чехословакия Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Бош секретари Г. Гусак бошчилигидаги ЧССР партия-ҳукумат делегацияси расмий дўстлик визити билан бугун бу ерга келди.

Чехословакия Социалистик Республикаси ва Германия Демократик Республикасининг давлат байроқлари билан безатилган Берлиндаги Шенефельд марказий аэродромида Чехословакия делегациясини Германия Бирлашган Социалистик партияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Э. Хонеккер, Германия Бирлашган Социалистик партияси Марказий Комитети Сиёсий Бюросининг аъзоси, Германия Демократик Республикаси Министрлар Советининг раиси В. Штоф, Германия Демократик Республикасининг бошқа партия ва давлат арбоблари, Берлин меҳнаткашларининг вакиллари кутиб олдилар. Чехословакия делегацияси составида Чехословакия Социалистик Республикаси ҳукуматининг раиси Л. Штроугал ва Чехословакиянинг бошқа раҳбарлари бор.

Аэродромда фахрий қоровул саф тортди, Германия Демократик Республикаси билан Чехословакия Социалистик Республикасининг давлат гимнлари ижро этилди.

Афғонистон. «Хадда» давлат фирмаси, мевалар, цитрус ўсимликлари шунингдек, чорвачилик маҳсулотлари, пилла, асал етиштиришда йилдан-йилга юксак кўрсаткичга эришмоқда. Фермани афғон ёшлари совет мутахассислари кўмагида қуришган. Суратда: хўжаликнинг янги ўзлаштирилаётган ерларида суғориш пайти.

З. Пенсон фотоси. ТАСС—фотохроникаси.

БОШ АССАМБЛЕЯНИНГ СЕССИЯСИ ОЧИЛДИ

НЬЮ-ЙОРК, 19 сентябрь. (ТАСС). Бугун бу ерда БМТ Бош Ассамблеясининг навбатдаги XXVII сессияси очилди.

Ассамблеянинг бош комитети узил-кесил тасдиқлаши лозим бўлган кун тартибидаги қуролсизланиш, тинчлик ва халқаро хавфсизликни мустаҳкамлаш, ирқий камситишни ва мустамлакачилик қолдиқларини тугатиш, Яқин Шарқдаги аҳволсингари масалалар алоҳида диққатни ўзига тортади. Шу масалалар орасида Совет Иттифоқининг халқаро муносабатларда куч ишлатмаслик ва ядро қуролини қўлланишни абадий тақиқлаш тўғрисидаги, қуролсизланишга бағишланган жаҳон конференциясини чақириш ҳақидаги, давлатларнинг ёки ер сунъий йўлдошларидан бевосита телевизион кўрсатув учун фойдаланиш принциплари тўғрисидаги халқаро конвенцияни ишлаб чиқиш ҳақидаги таклифлари БМТ доираларида зўр мамнуният билан кутиб олинди.

Кун тартибидаги дастлабки моддалардан бири — ассамблеянинг янги раисини сайлашдир. Бу лавозимга халқ Польшасининг вакили, ПХР Ташқи ишлар министрининг ўринбосари С. Трепчинский номзоди кўрсатилган.

„ОҚ ИДЕЛ"

Сўнгги йилларда журналхонлар сони тобора ортиб бормоқда.

Улар фақат ўз республикасида нашр қилинаётган журналлар билангина қаноатланиб қолмай, Иттифоқдош республикалар, ҳатто чет эл ҳаётини ёритувчи журналларга ҳам кўплаб обуна бўлишмоқда. Бу эса, ўз навбатида журналхонларнинг маданий савияси ҳам ўсиб бораётганидан далолат беради. Шунингдек кейинги пайтда янги журналлар чиқажаги маълум қилинди.

Яна бир хушхабар: Бошқирдистон ёзувчилар союзининг адабий-бадиий ва оммавий-сиёсий ойлик журнали «Оқ идел»га биринчи сентябрдан бошлаб Бутуниттифоқ бўйича обуна бошланди. «Оқ идел» Бутуниттифоқ католигига киритилган. Унинг индекси — 73001. Унга Совет Иттифоқининг энг олис бурчагидаги журналхонлар ҳам ёзилиши мумкин.

Шуни қайд этиб ўтиш лозимки, «Оқ идел» саҳифаларида Бошқирдистон ёзувчиларининг янги романлари, қиссалари, ҳикоялари, поэмалари, пьесалари, очерклари, публицистик ва адабий-танқидий мақолалари мунтазам равишда ёритиб борилади. Шунингдек, истеъдодли ёш шоир, ёзувчи, драматургларнинг илк асарларини ҳам ўқишингиз мумкин. Бундан ташқари журнал ўз ўқувчиларини СССР ёзувчиларининг энг яхши асарлари ва чет эл прогрессив адабиёти намоёндаларининг асарларидан намуналар билан таништириб боради. Журнал ўқувчиларининг сони республикада йилдан-йилга кўпайиб бормоқда.

Журнал обунаси ҳар томонлама пухта йўлга қўйилган. Агарда жойларда «Союзпечать» бўлатуриб, у обуна қабул қилмаса, редакцияга маълум қилсангиз бас. Борди-ю, журналга ёзилиш шароити бутунлай бўлмаган ҳолда, журналнинг номи билан, қайси ойларга ёзилишингизни билдириб, қуйидаги адресга пул юборсангиз, журнал уйингизга етиб боради: Уфа—450005, Достоевский, 99, Обуна тарқатиш агентлиги.

Журналга обуна бўлиб, вақтида олиш қийинчилиги туғилса, қуйидаги адресга мурожаат этилади: Уфа—450005, ул Пархоменко, 128, г/ж экспедицияси.

Обуна баҳоси: бир йилга —4 сўм 80 тийин, олти ойга—2 сўм 40 тийин.

Журнал икки тилда: бошқирд («Агдел») ва рус («Агидель») тилларида чиқади.

ФИЛЬМЛАРИ ЭЛГА МАНЗУР

Монреаль шаҳрида ўтказилган халқаро кўргазма ўзига хос катта ижодий кўрикка айланган эди. Кўргазма очилган ўша 1968 йил республикамиз ҳунар-техника билим юртлари киноҳаваскорлари студияси учун ҳам баракали йил бўлди.

Халқаро кўрикка улар томонидан суратга олинган ҳужжатли фильм ҳам тақдим қилинганди. Кичик коллективнинг нодир тошлар ҳақида ҳикоя қилувчи экран асари ўшанда кўпчиликнинг эътиборини қозонганди.

Фақат шунинг ўзигина эмас. Ҳаваскорлар студиясининг маҳсулоти Бутуниттифоқ фестивалида биринчи ўринни олди. Республикамиз миқёсида ҳам улар қобилиятли ижодкорлар сифатида тан олинди.

Студия ҳозир ўзининг ўн беш йиллик юбилейига тайёргарлик кўрмоқда. Шу вақт ичида 30 дан ортиқ фильм яратилди. Яқин орада бу фильмлар сони иккитага ортади. Буладан бири Тошкентнинг ёш қурувчилари, иккинчиси ўқувчиларнинг спорт ҳаётига бағишланган.

А. АҲМЕДОВ.

„ҚОРАҚАМИШ" ЯНГИЛИГИ

Пойтахтдаги 2-«Қорақамиш» массивининг тўртинчи микрорайонида бирйўла икки даволаш муассасаси ишга тушди.

Бу шифохона комплексига 7-стомотология поликлиникаси ва 33-поликлиника жойлашган. 33-поликлиника бош врачи, СССР соғлиқни сақлаш аълочиси Клара Расулова бизга қуйидагиларни гапириб берди:

— Уч корпусдан иборат поликлиникада 60 кабинет бўлиб, унда 57 врач, 83 ўрта медицина ходими ишлайди. 750 ўринли бу даргоҳ 35 минг аҳолига хизмат қилади. Шунингдек, бу ерда аптека филиали ва хотин-қизлар консультацияси ҳам мавжуд.

Ю. АХРОРОВ.

Редактор
А. ИСМОИЛОВ.

Спорт

ШАХМАТ ОЛИМПИАДАСИ

Югославиянинг Скопле шаҳрида XX жаҳон шахмат олимпиадаси бошланди. 61 мамлакат шахматчилари команда биринчилиги учун беллашмоқдалар. Жами 400га яқин гроссмейстер ва мастер иштирок этаётган бу мусобақа шахмат жаҳонда тобора оммалашиб бораётганлигидан далолат беради.

СССР терма командаси сурункасига 10 марта олимпиадада ғолиб бўлиб келмоқда. Ватандошларимиз бу сафар Петросян, Корчной, Смислов, Талдан иборат составда учрашувларни ўтказадилар. Икки талантли ёш гроссмейстер Карпов ва Савон запас ўйинчилардир.

АҚШнинг кучли командаси Югославияга Фишерсиз учиб келди. Янги жаҳон чемпиони Спасский билан бўлган матчдан сўнг Рейкьявикда қолган эди. «Мен дам оляпман, — деди у бир неча кун муқаддам журналистларга, — чунки матчдан сўнг дастлаб ҳис қилинган чарчоқ энди билиняпти». Мухбирларнинг далолат беришича чемпион сўнгги дақиқада олимпиадага етиб келса ажаб эмас.

КАНАДА ХОККЕЙЧИЛАРИНИНГ ЖАВОБ САФАРИ

Канада профессионал хоккейчилари терма командаси 19 сентябрь куни Москвага келдилар. Бугунгача улар Швецияда иккита ўртоқлик учрашуви ўтказиб, шведларни биринчи ўйинда 4:1 ҳисобида ютдилар, иккинчи ўйинда 4:4 ҳисобида дуранг билан кифояландилар. Энди хоккей ватанидан келган меҳмонлар Москвада тўртта ўртоқлик учрашувида иштирок этишади. «Биз реванш олиш ниятидамиз. Лекин ажойиб совет терма командасига қарши бўлган ўйинда бунинг уддасидан чиқиш қийин» деди Канада хоккейининг раҳбарларидан бири Чарльз Хей. Айни чоғда океан нариёғидан 3 мингта яқин туристлар ҳам етиб келди.

ЯНГИ МАКТАБ, ЯНГИ МАГАЗИН

Калинин районидаги Келес посёлкасида кейинги йилларда кўплаб маиший бинолар қад кўтарди.

Яқинда уларнинг ёнига яна иккита бино қўшилди. Уларнинг бири 1000 ўқувчига мўлжалланган мактаб бўлиб, 26 синфхона ҳамда фан кабинетлари мавжуд.

Шунингдек, посёлка марказида ишга туширилган янги озиқ-овқат магазинининг хизматидан ҳам аҳоли мамнун.

Т. ЖЎРАЕВ.

ТАБИАТ БАЙРАМИ

Чирчиқ шаҳар маданият ва истироҳат боғида анъанавий табиат байрами бўлиб ўтди. Бу галги байрам Советлар Иттифоқининг ярим асрлик юбилейига бағишланиб, тантанали суратда очилди, оркестр куй чалиб турди, бадиий ҳаваскорларнинг чиқишлари бўлди.

Байрам қатнашчиларини табиат кўргазмаси мафтун этди. Кўргазмага турли ўсимликлар, гуллар, мева ҳамда сабзавотлар, қуш ва ҳайвонлар қўйилган эди. Айниқса Чирчиқ электрохимия комбинати яшил хўжалигининг экспонатлари томошабинлар диққатини ўзига жалб этди. Экспонатлар олдига майса билан «СССР 50 йиллигига» деб ёзилган.

Шунингдек, табиат байрамида ўқув юртлари, мактаблар ўзларининг манзарали ва сайроқи қушлари, балиқлари билан қатнашдилар.

Т. СИХАРУЛИДЗЕ.

Реклама ва эълонлар

„ҚРИМ-206" МАҚТОВГА МУХТОЖ ЭМАС

Жуда тиниқ кўрсатади, бошқарилиши қулай, сиртқи кўриниши ажойиб... Ўтган йили 17 чет мамлакатда ўтказилган кўргазмаларда бу телевизор тўғрисида ана шундай фикрлар айтилган эди!

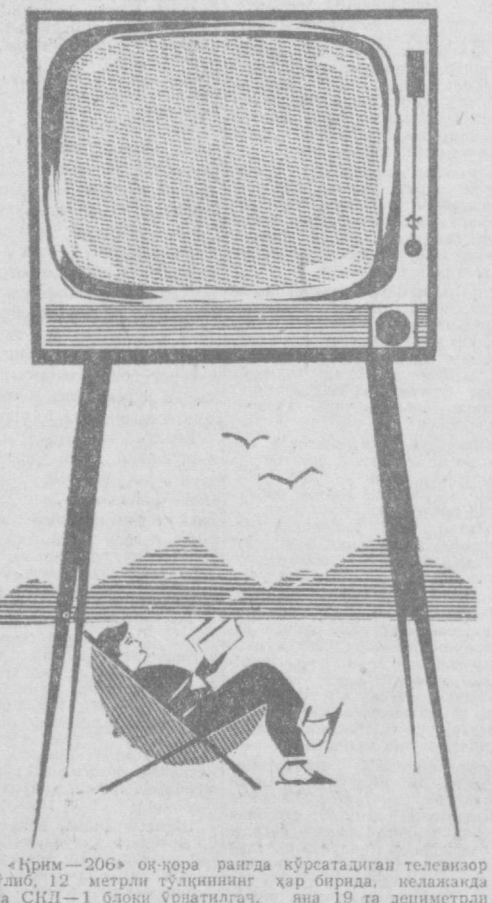

«Қрим—206» оқ-қора рангда кўрсатадиган телевизор бўлиб, 12 метрли тўлқиннинг ҳар бирида, келажакда эса СКД—1 блоки ўрнатилгач, яна 19 та дециметрли тўлқиннинг ҳар бирида кўрсатувлар қабул қила олади.

Автоматик созлагичларнинг кўп миқдорда ўрнатилганлиги тасвирнинг юқори сифатли бўлишини гарантиялайди ва уни сиртқи халақитлардан ҳимоя қилади.

Бурчаклари тўғриланган ва диагонали 61 сантиметрли, энг замонавий кинескоп дистанцион бошқарув пульти ёрдамида ёруғлик ва товуш кучини узоқдан туриб бошқариш имконияти — «Қрим—206» телевизорининг шубҳасиз афзалликларидир.

«Қрим—206» телевизори мақтовга муҳтож эмас. Аммо уни сотиб олган киши яхши дид эгаси десак, хато қилмаган бўламиз.

«Радиотехника» Марказий савдо-реклама ташкилоти.
«Главкоопторгреклама».

ТВ

БИРИНЧИ ПРОГРАММА

12.30 дан — **Москва кўрсатади.**

ТОШКЕНТ КЎРСАТАДИ

17.55 — **Кўрсатувлар программаси.** 18.00 — Ўқувчилар учун. **«Санъат гунчалари»** (ўзбек тилида).

Рус тилида: 18.40 — **«Ахборот»** информацион программаси. 18.55 — **«Дирижёр бугун сиз билан»** (музикали кўрсатув). 19.40 — **«Ахборот»** информацион программаси. 20.30 — **ДЎСТЛИК ЭКРАНИ. «Биз мусобақалашамиз».** Олмаота, Фрунзе ва Тошкент телевидение студияларининг перекличкаси. 21.30 — **«ДЎСТЛИК МУШОИРАСИ»** Адабий композиция (ўзбек тилида).

Ўзбек тилида: 22.30 — **Пахта терими илғорларига қизил байроқлар.** 22.50 — **Пахтакорлар учун концерт.**

МОСКВА КЎРСАТАДИ

23.30 — **Рангли телевидение. Футбол бўйича СССР чемпионати.** ЦСКА — «СПАРТАК». 2-тайм.

ИККИНЧИ ПРОГРАММА

ТОШКЕНТ КЎРСАТАДИ

ЎҚУВ ПРОГРАММАСИ

Рус тилида: 11.30 — **Зоология.** 7-синф. Ўзбекистоннинг ўргимчаксимон ҳашаротлари. 12.00 — **«Муқаддас ёлғон»** (телевизион бадиий фильм).

Ўзбек тилида: 12.25 — **«Зоология.** 7-синф. Ўзбекистоннинг ўргимчаксимон ҳашаротлари. 13.00 — **Ҳасан аравакаш,** (бадиий фильм).

17.30 дан — **Москва кўрсатади.**

ТОШКЕНТ КЎРСАТАДИ

23.30 — **«Лули»** (бадиий фильм, ўзбек тилида).

УЧИНЧИ ПРОГРАММА

ТОШКЕНТ КЎРСАТАДИ

ЎҚУВ ПРОГРАММАСИ

19.00 — **Зоология.** 7-синф. Ўзбекистоннинг ўргимчаксимон ҳашаротлари (такрорий кўрсатув, ўзбек тилида). 19.30 — **Зоология.** 7-синф Ўзбекистоннинг ўргимчаксимон ҳашаротлари (такрорий кўрсатув, рус тилида) 20.00 — **Тошкент янгиликлари** (ўзбек ва рус тилларида).

Ўзбек тилида: 20.10 — **«Буюк танқидчи»** (ҳужжатли фильм), 21.00 — **Қардош республикалар музика маданияти.** Қирғиз музикаси. 21.40 — **Телевизион бадиий фильм** (рус тилида).

ТЕАТР

НАВОИЙ НОМЛИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК ТЕАТРИДА — 21/IX да **Флория Тоска,** 22/IX да **Тановор.**

ҲАМЗА НОМЛИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — 21/IX да **Парвоз,** 22/IX да **Ой тутилган тунда.**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИДА — **Москва Давлат цирки артистларининг гастроллари** (кеч соат 8 да). Шанба кунлари: кундуз соат 3 ва кеч 6 да; якшанба кунлари: кундуз соат 12, 3 ва кеч 8 да: томоша кўрсатилади.

КИНО

ҚИШКИ БИНОДА

Оловнинг бўйсундирилиши — САНЪАТ САРОЙИ (кундуз ва кечқурун), «ЧАЙКА», (кундуз соат 3 ва 8.45 минутда).

Бахтга йўл — «ДРУЖБА» (тоқ соатларда), «КУКЧА», «ТОШКЕНТ СОВЕТИНИНГ 50 ЙИЛЛИГИ» (кундуз ва кечқурун), «ЧАЙКА» (кундуз соат 12 ва кеч 6 да), «СПУТНИК» (кундуз соат 12, 1, 5, кеч 6 ва 8 да), «МОСКВА» (кундуз соат 11 ярим ва 5.20 минутда).

Туманлар қирғоғи — «ДРУЖБА» (жуфт соатларда), «ЎЗБЕКИСТОН» (кундуз ва кечқурун), «СПУТНИК» (кундуз соат 11, 3, 4 ва кеч 9 да).

Тошдаги достон — «ЎЗБЕКИСТОН 25 ЙИЛЛИГИ» (кундуз ва кечқурун).

Эркак ва аёл — «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ» (кундуз ва кечқурун).

Яшасин муҳаббат — НАВОИЙ номли (кундуз ва кечқурун).

Озод туғилган — «ВОСТОК» (кундуз ва кечқурун).

Калит — ҲАМЗА номли (кундуз ва кечқурун).

Анжелика ва қирол; Анжелика — фаришталар маликаси — «МОСКВА» (кундуз соат 2 ва 8.40 минутда).

ЁЗГИ БИНОДА

Туманлар қирғоғи — «ФЕСТИВАЛЬ».

Шамоллар соҳили — «ХИВА».

Орджоникидзе район партия комитети ва ижроия комитети аппаратлари коллективлари, халқ маорифи бўлими, маориф ходимларининг район касаба союз комитети кекса педагог, 21-ўрта мактаб директори

Раҳматулла НИЕЗМАТОВнинг

вафот этганлигини чуқур қайғу билан билдирадилар ва марҳумнинг оиласига таъзия изҳор қиладилар.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг босмахонаси. Тошкент шаҳри.

Р. 01827. ИНДЕКС 64697. Б. 1842.